

Jaroslav Rokoský

**RUDOLF
BERAN**

A JEHO DOBA

**Vzestup a pád
agrární strany**

Jaroslav Rokoský

**RUDOLF
BERAN
A JEHO DOBA**

**Vzestup a pád
agrární strany**

ÚSTAV PRO STUDIUM
TOTALITNÍCH REŽIMŮ

VYŠEHRA D

Foto na frontispisu:
Rudolf Beran na dvoře Pankrácké věznice.
Zdroj ČTK

Foto na str. 17:
Rudolf Beran. Zdroj ČTK

Odborní recenzenti:
prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.
doc. PhDr. Josef Harna, CSc.
prof. PhDr. Dušan Uhlíř, CSc.

Copyright © PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph.D., 2011

ISBN 978-80-7429-067-1
(Vyšehrad, spol. s r. o.)

ISBN 978-80-87211-47-2
(Ústav pro studium totalitních režimů)

Věnováno dědovi a babičce
Karlovi a Boženě Boháčkovým z Onšova

Úvod

Naším předkům minulé století nepřálo. Do jejich životů zasáhly dvě světové války, hospodářská krize 30. let, krutě je poznamenaly nacistická okupace a komunistický režim. Osudy lidí byly bohaté, rušné a plné zvratů. Černobílým soudům se vymykají, byť ty mnohdy mívají až překvapivě dlouhého trvání.

Kniha, kterou otvíráte, vznikala delší čas. Je založena na výzkumech vedených ještě v 90. letech, napsána byla v roce 2003 a v následujícím roce obhájena jako disertační práce v Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Záměrem nebylo sepsat pouze biografii Rudolfa Berana, nýbrž zmapovat osud agrární strany, potažmo zachytit proměny české společnosti, pokusit se o komplexní pohled a nezůstat jen u dílčích otázek, byť mnohým z nich nebyla zatím věnována dostatečná pozornost. Po jistých nesnázích v českém nakladatelském světě vychází se zpožděním sedmi let. Text byl pro knižní vydání zkrácen, jinak zůstal v původní podobě, nebyl obsahově měněn ani dodatečně doplňován. Odkazuje na odbornou literaturu, jež vyšla do té doby, a bere v potaz tehdejší stav zpracování archivních pramenů.

Při letmém pohledu na odbornou literaturu k tématu je nepřehlédnutelný základní rozpor: zatímco od vzniku agrární strany do konce 20. let první republiky je tato problematika poměrně dobře zmapována, a to bez ohledu na úhly pohledu, od počátku 30. let nastávají zřetelné potíže. Mnohé z toho, co je následně spjato s agrární stranou, je opomíjeno, a pokud se nespokojíme s elementární charakteristikou, pak rovněž neznáme. Postrádáme dílčí studie a články, které by agrárikům a jejich působení věnovaly náležitou pozornost. Platí to i pro kritický rok 1938, stejně jako pro období druhé republiky. Obdobně neuspokojivý stav problematiky se týká doby Protektorátu, např. stále nemáme k dispozici odbornou studii, jež by se zabývala zapojením agráriků do domácího odboje. Na poválečný vývoj ČSR se pak setrvale nahlíží z pohledu Národní fronty, která agrární stranu vyřadila z veřejného politického života. Bylo proto zapotřebí věnovat četným dobovým problémům větší pozornost, nastínit nebo alespoň naznačit jiné stanovisko, než jaké se běžně prezentuje.

Se závažnými potížemi se potýkáme také v případě dochované prameně základny. Archivní prameny jsou totiž poměrně sporé, přičemž jejich vypovídací hodnota je různorodá. Situaci pak značně komplikuje skutečnost, že archiv agrární strany se nezachoval. Většina stranických písemností prošla několikerou soustavnou likvidací, na níž se zčásti podíleli už po Mnichovu samotní agráriké. Neexistuje ani redakční archiv deníku *Venkov*, většinou se nedochovaly ani personální fondy vedoucích představitelů strany, nehledě již k tomu, že samotní agráriké se psaní příliš nevěnovali a torzovitý materiál je rozptýlen v různých pozůstalostech. Přesto však máme k dispozici cenný materiál, jako programy strany, její stanovy, sjezdové

protokoly či zprávy o činnosti, dále bohatou dobovou publicistiku a periodický tisk. Pro osobnost Rudolfa Berana jsou přínosem zejména archiválie uložené v Národním archivu (fondy RSČ, Národní soud, pozůstalost Rudolfa Berana). Podrobný rozbor pramenů a odborné literatury k tématu najdou badatelé v disertační práci *Rudolf Beran a jeho doba*.

Jednotlivé velké kapitoly kopírují proměny české státnosti v první polovině 20. století. Na cestě – od parlamentní demokracie k totalitním režimům – představuje Beran svým způsobem výjimečnou osobnost, na níž lze dobře dokumentovat nejen proměny agrární strany, ale i celé české společnosti. V každém z těchto úseků českých dějin sehrál svoji nezastupitelnou roli. Málokdo může být jakýmsi přirozeným svorníkem vývoje daného období jako právě on – nemluvě už o tom, že jeho příběh hodně vypovídá o zápasech, nadějích a prohrách, jimiž musel procházet český politik v první polovině minulého století.

Agrární politické hnutí v českých zemích, reprezentované agrární stranou, bylo páteří politického systému první československé republiky. Hlavní státoporná strana se opírala o drobné a střední rolnictvo, přičemž rozvětvenou sítí zájmových a přidružených organizací se jí podařilo získat a udržet si výsadní postavení mezi venkovským obyvatelstvem. Její působení je úzce spjato s pluralitní demokracií v českých zemích. V totalitních režimech, stejně jako v poválečném období třetí republiky, nebylo pro ni již místa: byla zakázána, její majetek byl zabaven a vůdčí představitelé kriminalizováni.

Politikem, na něhož se zaměřila největší pozornost, byl Rudolf Beran. V českých dějinách je málo tak sporných osobností, jakou je tento nástupce Antonína Švehly v čele nejsilnější československé strany. Tu vedl v době, kdy demokratická ČSR bojovala o svou existenci. Po dramatických událostech roku 1938, zřízení Slovenského státu a Protektorátu Čechy a Morava se nešetřilo kritikou. Beran jí byl vystaven více než ostatní, neboť mu jako předsedovi nejlivnější strany bylo souzeno v těchto těžkých hodinách státu převzít nejvyšší míru odpovědnosti za osud národa. Výsledkem byla pro něj dlouhá léta vězení: nejprve v nacistických, později lidově demokratických a komunistických žalářích. Zůstalo mu jen čisté svědomí a pochybná pověst u jeho odpůrců.

Beranovo jméno nemá v české historiografii dobrý zvuk. Je vnímán jako politik, který ve třicátých let převedl agrárníky – do té doby stranu politického středu – na pravicové pozice. Jako politik, který sympatizoval s henleinovským hnutím a usiloval o smíření s hitlerovským Německem. Jako politik, který odmítal dosavadní československou zahraniční politiku a byl zásadním odpůrcem prezidenta Edvarda Beneše. Po Mnichovu se konečně dočkal, chopil se moci a svoji zradu pak završil za okupace kolaborací, za kterou byl po válce po zásluze odsouzen. Tento nelichotivý obraz zde přetrvával v mírných obměnách až do listopadu 1989. Po něm byl sice zmírněn, ale řada stereotypů při pohledu na agrární stranu a jeho samotného zůstává patrná dodnes. Do jaké míry tento obraz odpovídá skutečnosti? Co zůstalo zamlčeno? Jaká byla doba, v níž Beran žil? Jak tuto dobu ovlivňoval? Jaký to byl člověk? Byl skutečně kolaborantem a zrádcem?

Méně známý pohled, ani zdaleka tak nelichotivý, se prosadil v československém exilu. Daleko od domova byl především pro agrárníky symbolem prvorepublikové demokracie, politikem, jenž se významnou měrou zasloužil o rozvoj českého venko-

va, oddaným stoupencem Švehly a jeho důstojným nástupcem. Z piety k tomu, čím si musel projít, se sporné záležitosti spjaté s jeho politickou dráhou neposuzovaly příliš kriticky, a pokud se o nich mluvilo, byly odsouvány do pozadí. Jaké měl předpoklady vést nejsilnější stranu v zemi? Jaká byla jeho znalost zahraniční politiky? Jaké postoje zaujímal k rozličným problémům doby? Jak ho přijímala československá společnost? Jak si počínal jako premiér druhé republiky? Jak obstál za okupace? A jak se mu Češi odvděčili? Bylo by jen dobře, kdybychom měli několik titulů mapujících českou společnost, agrární stranu a její představitele z různých úhlů pohledu. Beranův osud před nás klade znepokojivé otázky, čím jsme vlastně prošli a jak nakládáme se záležitostmi práva, spravedlnosti a svobody.

Poděkování patří rodině, všem přátelům a kolegům, bez jejichž podpory a laskavé pomoci by práce nemohla vzniknout. Zvláštní poděkování náleží prof. Robertu Kvačkovi, jemuž šlo vždy o věc, a trpělivě, s pochopením a vzácnou erudicí pomáhal prohlubovat mé porozumění české a slovenské společnosti v širších mezinárodních souvislostech. Za cenné připomínky a podněty jsem rovněž vděčen prof. Jiřímu Tůmovi a doc. Tomáši Velímskému z katedry historie PF UJEP v Ústí nad Labem.

Velkým vděkem jsem povinován také archivářům, kteří mi po řadu let ochotně umožňovali přístup k archivnímu materiálu. Bylo to mnohdy nevděčné a obtížné, protože prameny ke zvolenému tématu jsou z valné většiny pouze torzovitě. V průběhu práce se navíc většina archivů stěhovala, takže o to více vyniká jejich vstřícnost a nevšední pomoc. Za pomoc a ochotnou spolupráci děkuji též PhDr. Jiřímu Křesťanovi, CSc. (Národní archiv), PhDr. Aleně Šimánkové (Národní archiv), PhDr. Aleně Noskové (Národní archiv), Mgr. Evě Příkaské (Národní archiv), Mgr. Daliboru Státníkovi (Archiv Ministerstva vnitra ČR), Mgr. Evě Javorské (Archiv Kanceláře prezidenta republiky), PhDr. Dagmar Hájkové, Ph.D. (Archiv Ústavu T. G. Masaryka) a Mgr. Milanu Hankovcovi (Státní okresní archiv Strakonice). Při dohledávání dokumentů pro knižní vydání mi byl nápomocen zejména Mgr. Filip Paulus (Národní archiv). Poděkování však náleží i četným dalším pracovníkům všech archivů, v nichž jsem bádala.

Můj dík patří také paní prof. Marii Hrabíkové-Šámalové z Oaklandské univerzity v Rochestru ve státě Michigan za poskytnuté materiály týkající se agrární strany v exilu. Pan Jaroslav Burianec mi zase ochotně poskytl materiály, které shromáždila Česká a moravská agrární strana ve svobodných polistopadových poměrech. Za krásná setkání a vřelá přijetí děkuji rodinám bývalých agrárníků, zejména paní Libuši Žilkové.

V neposlední řadě patří poděkování pamětníkům, kteří mě vlídně přijali a věnovali mi svůj čas. Při psaní rukopisu jsem se seznámil s desítkami z nich. Byla to pro mě nesmírně cenná a přínosná setkání. Mnozí prošli jako věrní Čechoslováci a demokraté nacistickými a komunistickými věznicemi. Rozpravy s mnohými dalece přesahovaly rámec této práce, ale pomáhaly mi pochopit dobu, o níž se v práci pojednává, a zároveň to byl jiný pohled, než jaký badatel mohl nalézt v přístupných archivních fondech.

Osud agrárníka Rudolfa Berana je pozoruhodný, ale v našich moderních dějinách nikoli neobvyklý. Nezbyvá, než o nich přemýšlet a klást otázky.

J. R.

Prolog I.

Berlín, 25. června 1942

Před soudním tribunálem nacistického Německa stojí Rudolf Beran a bojuje o život.

Třetí říše ho obvinila z přípravy velezrady.

K. H. Frank, povoláný jako korunní svědek, před chvílí rozmetal jeho obhajobu.

„*Beran a Eliáš – jsou to samé!*“ zakončil svou dvouhodinovou řeč.

Před šesti dny byl generál Eliáš popraven.

Před popravčí četou končily životy stovky českých vlastenců.

Verdikt zněl: za účast v odboji a napomáhání nepříteli.

Německý Lidový soud se odebral k závěrečné poradě.

Beranovi hrozí nejvyšší trest.

Trest smrti.

Prolog II.

Praha, 21. dubna 1947

Před soudním tribunálem osvobozeného ČSR stojí Rudolf Beran a bojuje o život.

Poválečné Československo ho obvinilo z kolaborace.

Národní prokurátor F. Grospič ve své závěrečné řeči rozmetal jeho obhajobu.

„S hnusem a odporem budou psát dějiny o obžalovaném Beranovi, který s ponížným služebníčkováním vycházel vstříc německým okupantům.

Vy, páni soudci, suďte spravedlivě velkou politickou zradu!“

uzavřel svou pětihodinovou řeč.

Před třemi dny byl monsignor Tiso popraven.

Žalobce – stoupenec KSČ – požadoval nejpřísnější potrestání.

Československý Národní soud měl vynést rozsudek.

Beranovi hrozí nejvyšší trest.

Trest smrti.

Jméno Rudolfa Berana je nerozlučně spjato s agrární stranou: po roce 1919 Republikánskou stranou čl. venkova, od roku 1922 Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu. S jeho osobností je svázáno množství antipatií a sympatií, které jsou k agrární straně pocítovány. Beran, který se během více než třicetileté politické činnosti výrazným způsobem přičinil o politické, hospodářské a kulturní povznesení českého venkova, v podstatě symbolizuje dějiny agrární strany. Jeho postupný vzestup a strmý pád se úzce překrývá s osudem celé strany, jejíž význačné postavení v českých zemích a v Československu v první polovině 20. století bylo poměrně nezvyklým jevem ve srovnání s jinými evropskými agrárními stranami, které obvykle nezískaly takový význam ani pozice jako čeští, resp. českoslovenští agrárníci.

1.1 AGRÁRNÍ POLITICKÉ HNUTÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Pro pochopení příčin, jež vedly k rozvoji agrárního hnutí, a sledování role, jakou v ní sehrál Rudolf Beran, je třeba se vrátit – alespoň stručným nástinem, k počátkům organizační politické aktivity českého rolnictva v Rakousku-Uhersku. Nejprve se zastavme u pojmu agrární hnutí. Co se jím vlastně rozumí? V práci *Antonín Švehla v dějinách československé strany agrární*, vydané v roce 1931 k třicetiletému jubileu strany, se dočteme, že je to „*souhrn snah zabezpečiti a zlepšiti existenci pracujících venkovského lidu, aby se mohl na venkově udržeti a slušně užíviti. Ve své podstatě je agrární hnutí souhrnem otázek agrárních, tj. otázek, které se dotýkají hospodářské existence a osudů venkovského obyvatelstva, a které tudíž si přeje venkovské obyvatelstvo míti rozřešeny tak, aby jeho existence byla zabezpečena a zlepšena.*“¹

Venkov, půda, rodný kraj a selský stav měly pro českou společnost tradičně značný význam. Zemědělstvím se zabývala většina obyvatelstva, pro venkovského člověka bylo vždy hlavní pracovní činností, teprve na něj se vázala další zaměstnání provozovaná na venkově – řemeslo, obchod a správa. Zemědělství bylo pojátkem pracovních zájmů, které formovaly rolnictvo ve významnou skupinu obyvatelstva, i když sociálně a ekonomicky značně diferenciovanou.² Fenoménu českého venkova a selského stavu si byl vědom už historik František Palacký, jenž na ně nejednou důrazně upo-

¹ FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla v dějinách československé strany agrární*. Praha 1931, s. 17; srov. ŠVEHLA, A.: *Tři úvahy o agrarismu*. Praha 1925.

² Podrobněji BLÁHA, I. A.: *Sociologie sedláka a dělníka*. Praha 1937.

Obálka prvního agrárního programu v českých zemích. Zdroj: archiv autora

zornil jako na přirozený zdroj života národa. Své následovníky našel v Josefu Kalouskovi, Kamilu Kroftovi nebo Františku Kutnarovi.³

Svobodný selský stav se zrodil v roce 1848, kdy byla v českých zemích zrušena roboty. V této době také nalzáme u mladého F. A. Braunera zárodky prvního agrárního politického programu.⁴ Postupně dochází k dynamičtějšímu rozvoji, neboť český sedlák se stává skutečným vlastníkem své půdy, svého statku. Poddaní se stávali svobodnými občany, byli podřízeni, stejně jako jejich bývalí páni, pouze státní moci.⁵

Teprve hospodářský vývoj sedmdesátých a osmdesátých let – obilnářská a cyklická cukrovarnická krize – však připomněl venkovu, že samotná podpora národních a vlasteneckých cílů nepostačuje, že je nutné se důrazněji věnovat ochraně vlastních hospodářských zájmů.⁶ Sedláci začali zakládat spříteľní družstva, tzv. kampeličky, a především nejruznější družstva hospodářská. Na regionálním sjezdu hospodářských spolků v Chru-

dimi v roce 1876 byla dokonce přijata rezoluce, jež požadovala vytvoření samostatné agrární strany, neexistovaly ale pro ni zatím dostatečné podmínky.

Mezi průkopníky zemědělského pokroku a vzdělávání venkovského lidu zaujímal stěžejní postavení Alfons Šťastný, jihočeský sedlák hospodařící po celý život na rodinném statku v Padařově u Táboře.⁷ Právě Šťastný, lidový myslitel, radikální volnomyšlenkář a filosof, bývá oprávněně považován za jakéhosi duchovního otce agrarismu. Jeho *Program rolnictva* z roku 1890 se stal základem českého agrarismu.

³ Z jejich prací věnovaným dějinám selského stavu např. ediční počín Josefa Kalouska *Řády selské a instrukce hospodářské*, vycházející od roku 1905 v Archivu českém (tři svazky, díl XXII., XXIII., XXV., 1905, 1906, 1910; dodatky v díle XXIX., 1913). První moderní syntézu agrární historie *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, jejímž autorem je Kamil Krofta (Praha 1919). Z mnoha příspěvků mlázovického rodáka Františka Kutnara připomeňme alespoň práci *Cesta selského lidu k svobodě*. Praha 1948.

⁴ BRAUNER, F. A.: *Böhmische Bauernzustände im Interesse der Landeskultur und des Nationalwohlstandes besprochen*. Vídeň 1847; TÝŽ: *O robotě a vykoupení se z roboty*. Praha 1848.

⁵ Podrobněji FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla...*, s. 22–25.

⁶ Srov. TOBOLKA, Z. V.: *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby. III. díl, 1879–1914, část I. – období národní (staročeské) strany*. Praha 1934, s. 266–275. Dále k tomu HEUMOS, P.: *Die Entwicklung organisierter agrarischer Interessen in den Böhmisches Ländern und in der ČSR*. Zur Entstehung und Machtstellung der Agrarpartei 1873–1938. In: *Die Erste Tschechoslowakische Republik als multinationaler Parteienstaat*. München 1979, s. 323–377.

⁷ Podstatné prameny k jeho činnosti obsahuje edice Hugo Trauba, v níž je publikována Šťastného korespondence s Eduardem Grégrem. TRAUB, H. (ed.): *Ze života Alfonse Šťastného*. Praha–Brno 1928. O Šťastném (1831–1913) psal dále např. TROJAN, J.: *Alfonš Šťastný z Padařova*. Tábor 1923; VOZKA, J.: *Filosofie dějin Alfonse Šťastného*. Praha 1932. Avšak za nejasvěcenějšího znalce lze pokládat historika F. Kutnara, který se jím dlouhá léta zabýval, a je jen škoda, že mu osud nedopřál napsat Šťastného biografii. KUTNAR, F.: Agrární myšlenka a program Alfonse Šťastného. *Casopis pro dějiny venkova XXIII* (1936), s. 73–81.

Šťastný v něm definoval tyto principy, které pak vstoupily i do programů agrární strany: 1) půda patří těm, kdo na ní pracují; 2) rolnický stav je rovnoprávný s ostatními, má právo na zastoupení ve všech orgánech včetně parlamentu; 3) základem zdravé společnosti je fungující rodina, ideální rodina existuje na venkově, neboť čerpá ze staletých tradic; 4) současná rodina a sedlák jsou ohroženi materiálně i duchovně, povinností státu a ostatních složek společnosti je jejich zabezpečení.⁸

„Šťastný byl myšlenka a čin v jednom. Slovo a skutek současně. V tom je stvořen krásný celek... Pracoval v dobách, kdy neměli jsme nic. Stíhán, nepochopen, zachoval si přece plnou vůli, provést to, o čem poznal, že národu dobré jest,“ ocenil jeho přínos pro agrární hnutí Antonín Švehla v době, kdy hnutí bylo už silné, stabilizované a mohlo se ohlížet do minulosti.⁹

V Čechách se staly kolébkou snah venkova o vytvoření vlastní stavovské reprezentace střední Čechy, kde se sjednotili střední a drobní statkáři nespokojení s dosavadním postupem Alfonse Šťastného. Dne 27. prosince 1896 přejmenovali zástupci Selské župy středočeské svou organizaci na Sdružení českých zemědělců pro království české a zveřejnili svůj program. Dne 4. ledna 1899 byl zvolen Karel Prášek, statkář z Dolního Řivna na Mladoboleslavsku, do zemského sněmu, přestože byl v doplňovacích volbách postaven jako samostatný kandidát. Dva dny nato, 6. ledna, byla na valné hromadě Sdružení českých zemědělců v Praze založena samostatná Česká strana agrární.¹⁰ Nová strana se prezentovala jako strana národní, podporující národnostní boj ostatních českých stran, a za hlavní podnět svého vzniku vydávala nespokojenost s hospodářskou politikou mladočeské strany, která neumožňovala dostatečně hájit specifické zájmy zemědělského stavu.

Česká agrární strana vznikla jako typicky zájmové stavovské seskupení. Přestože strana vznikla za účasti zástupců Čech, Moravy a Slezska, její politický vliv byl zpočátku patrný jen v Čechách. Na Moravě hrála rozhodující úlohu Lidová strana, tíhnoucí k mladočechům, a rovněž ve Slezsku, kde byla v roce 1895 založena Ústřední hospodářská společnost, neměla nová strana větší podporu. Agrární strana začala být budována jako organizace středních a velkých statkářů, předsedou se stal S. Kubr, jednatelem E. Hrubý, agrárním ideologem vzdělaný J. P. Pražák, ale politicky nejobratnějším a nejvlivnějším mužem byl Karel Prášek.¹¹

Stanislav Kubr, zakladatel a první předseda České strany agrární.

Zdroj: archiv autora

⁸ HANZAL, J.: Český venkov v tvorbě Františka Kutnara a jeho předchůdců. In: *Podíl Františka Kutnara a agrárního dějepisectví na formování obrazu české minulosti*. Semily 1998, s. 9–14; srov. *Program rolnictva Rakouska pro nejprve příští radu říšskou*. Tábor 1891. Dále např. TOBOLKA, Z. V.: *Politické dějiny československého národa...*, s. 274–275.

⁹ *Večer*, 31. srpna 1925.

¹⁰ Průběh tříkrálové valné hromady je zachycen v *Obraně zemědělců* z 13. a 20. ledna 1899.

¹¹ Srov. TOBOLKA, Z. V.: *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby. III. díl, 1879–1914, část 1. – 1891–1914*. Praha 1936, s. 273–275. Zatímco Tobolka považuje za zakladatele České agrární strany především Stanislava Kubra a Karla Práška, upřednostňuje Alois Hajn Emanuela Hrubého,

Ke konci 19. století nadešel soumrak velkých politických hnutí založených pouze na národních a vlasteneckých představách. Tyto staré politické proudy se rozpadly nebo ustoupily z politické scény, na jejich místo nastoupily moderní politické strany a vytvořil se pluralitní politický systém. Nastala tím éra jednotlivých politických stran, jež měly dokonalejší organizační strukturu a prosazovaly ucelenější programy politické, hospodářské, sociální a kulturní. Založením samostatné České strany agrární nastalo i pro rolnictvo v českých zemích období samostatné cesty, s vlastními politiky, hájícími a reprezentujícími zájmy a potřeby českého venkova.

1.2 JIHOČESKÁ LÉTA RUDOLFA BERANA

Pracejovice jsou pošumavská víska vzdálená čtyři kilometry na západ od Strakonice, jejichž přímé správě vždy podléhaly. Obec se nachází na příkrém severním svahu, jen její dolní část leží na mírné rovině a jako taková trpěla častým rozvodněním řeky Otavy. Patrně již v průběhu raného středověku vzniklo na území dnešní obce sídliště. Podle jeho pozdějšího názvu se soudí, že se zde usadil rod Pracejův. První zmínku o rodu, z něhož Rudolf Beran pocházel, se objevuje roku 1512. Tehdy prodával jakýsi Petr Beran z Tučáp svůj dům v Hradci, aby téhož roku koupil statek Břeží u Trhových Svin.

Když se roku 1848 začala vykupovat na Strakonicku zrušená robota, přešlo v Pracejovicích nejvíce pozemků do vlastnictví rodu Beranů.¹² Rychtářem byl tehdy František Beran. Dědeček Rudolfa Berana měl téměř dvoumetrovou postavu, dožil se osmaosmdesáti let a těšil se v okolí všeobecné vážnosti. Víme, že v letech 1660 až 1887 bylo v Pracejovicích pokřtěno dle zápisů v matrikách 59 dětí z rodu Beranů. Šedesátým dítětem byl právě vnuk posledního pracejovického rychtáře.¹³

Rudolf Beran se tedy narodil 28. prosince 1887. Jeho rodiče, Václav a Barbora Beranovi, hospodařili na malém gruntu. Hospodářství mělo 5 až 6 hektarů.¹⁴ Každodenní život pro ně znamenal jako pro většinu rolníků především těžkou práci.¹⁵ Příchod dítěte očekávali s jistým napětím, neboť ještě než Rudolf přišel na svět, narodily se jim dvě děti – Václav a Marie. Obě však v roce 1885 nepřežily záškrtovou epidemii. Veškerá lékařská pomoc byla marná, zemřely v jednom týdnu. Sérum proti záškrtu a tetanu objevil německý lékař a bakteriolog Emil Adolf Behring teprve o pět let později. Přestože se selské rody zpravidla vyznačovaly větším počtem dětí, tragická rodinná událost způsobila, že Rudolf, narozený dva roky nato, zůstal již bez sourozenců. Na svět mu pomohla porodní bába Josefa Brožová z Makarova

jenž podle něj obratně využil rozmrzelosti rolnictva nad mladočeskou politikou a zasloužil se o založení agrární strany. HAJN, A.: *Politické strany u nás*. Pardubice 1903, s. 79–87.

¹² HANKOVEC, M.: *Historie obce Pracejovic*. Strakonice 1994, s. 3.

¹³ *Biographische Hefte*. Moravská Ostrava 1939, s. 4.

¹⁴ JINDRA, V.: *Rudolf Beran. Dokumenty zrady*. Praha 1946, s. 5.

¹⁵ V této době se každým rokem ozývaly na českém sněmu hlasy o vážné zemědělské krizi, jež dusí a ničí rolnictvo a jejíž zhoubné následky se pozvolna šíří po všech vrstvách českého venkova. *Strakonické listy* psaly několik dní po narození Rudolfa Berana, že je na čase, aby „těmto hlasům varovným věnována byla největší pozornost, by ještě v čas bylo učiněno, co vůbec činit lze na zachránění nejdůležitějšího našeho stavu, našeho rolnictva“. *Strakonické listy*, 8. ledna 1888.

Země: Čechy, Osvědčení soudu může vyzníti: Strakonice.
 Kraj: Pálava, Matrika parohová: Strakonice.
 Lesní úřad: Strakonice.

Osvědčení úřadu: Místní úřad: PRÁCEJOVICI 3.31.
 Děkujeme za přání: Strakonice. Datum: Strakonice.

Č. za 3444.

Rodný a křestní list

Testimonium natiuitatis et baptismi — Geburte- und Taufschein

36 113

22/XII.1887 22/XII.1887

Křtěný	Václav Beran, jezák a hostinský v Pracejovicích 3.31, syn Františka Berana, rolníka v Pracejovicích 3.3 + Teresia, rozená Friedmanová z Hradičovic.
Matka	Barbara, dcera Matkye Kravčákové, rolníka v Šepici 3.20 a Anny rozené Kahrovcové ze Stánek 3.44.
Kmota	František Milota, hrnčíř v Strakoněcích 11-77.
Kmota	Fr. Tomáš Byček, děkan.
Původní jméno	Josefa Bráňové z Makarova.
Původní otec	Fr. Tomáš Byček, děkan.

Datum z děkanstvího úřadu v Strakoněcích Datum ex officio úřadu Strakonice
Dekretus cum Dekanatském úřadu Strakonice

21. října 1887. Bohuslav Veselý

**Opis rodného
a křestního listu
Rudolfa Berana.**
 Zdroj: NA

a pokřtil jej kněz Tomáš Byček. Za kmotra mu byl hrnčíř František Milota a kmotrou byla jeho manželka Anna z Nových Strakonice čp. 77.¹⁶

Otec Václav Beran byl nejmladší z pěti sourozenců. Jeho nejstarší bratr byl poslán na studia a stal se lesníkem. Obdržel místo v Bukovině, kde nejdříve pracoval právě jako lesník a později povýšil na místo ředitele dřevařských závodů. „Pamatuji se na něho, vždy po několika letech nás navštívil,“ vzpomínal později Beran. „Každého roku jsme mu posílali český rodinný kalendář. V pozdějších letech přestěhoval se

¹⁶ Státní oblastní archiv Třeboň (SOA Třeboň), farní úřad Strakonice, matrika číslo 18 (1886–1891), s. 113; NA, fond Republikánská strana, karton 3, inv. č. 10, Rodokmen selského rodu Beranů z Pracejovic; NA, pozůstalost R. Berana, ZO BU, G2, karton 1, rodný a křestní list R. Berana.

*do Pešti a stal se nám nezvěstným. Teprve v letech třicátých [na jaře 1937] obdržel jsem z Pešti dopisy od jeho dětí [Koloman Berán], ve kterých se hlásily k rodině, ale byly již pomad'arštěny.*¹⁷

Druhý starší bratr Beranova otce, Josef Beran, byl tudíž předurčen k tomu, aby převzal hospodářství. To mělo asi 140 korců, tedy přibližně 45 hektarů. Obě jeho starší sestry se provdaly do Strakonice. Jedna byla chotí kamenického mistra, druhá manželkou majitele hospodářství a zájezdního hostince.

Ze Strakonice, stejně jako z celého kraje, bylo blíže do Vídně než do Prahy, která byla v této době městem pro většinu obyvatel téměř neznámým. Naopak v metropoli habsburské monarchie se vždy našel někdo z rozvětvených rodin, kdo si zde vydělával na živobytí. I Beranův otec odešel do Vídně, aby se zde vyučil řemeslu, a nastoupil do továrny na stavbu prvních rakouských lokomotiv. Zaměstnání se mu ovšem příliš nezamlouvalo, a proto se rozhodl po několika měsících odejít do jiné vídeňské továrny, tentokrát na tisk kartounů. Ani tam však dlouho nevydržel a po půl roce se vrátil zpět na rodné hospodářství.

Po návratu se začal učit řezníkem, a to u nejvyhlášenějšího mistra svého oboru ve Strakonících Zajíčka, u něhož se řemeslu také vyučil. A tak je v soupise dětí školou povinných u jména Beranova otce jako povolání uvedeno řezník.¹⁸ Václav Beran se ale této práci nevěnoval. Když dostal výuční list, odmítl provozovat řemeslo a raději se vrátil pomáhat na hospodářství.

Zemské zákony, vydané na Moravě v roce 1868 a o rok později také v Čechách, stanovily, že každý vlastník statku je oprávněn se svým pozemkovým majetkem svobodně nakládat. Tyto zákony také zrušily všechny předpisy omezující volný obchod s pozemky, ale rovněž nařízení, podle nichž musel na selských statcích vlastník osobně hospodařit a nikdo nesměl vlastnit více než jedno hospodářství. Avšak nadšení pro svobodnou dělitelnost selských pozemků netrvalo příliš dlouho. V roce 1889 vyšel tzv. rámcový zákon říšský, který stanovil pro rolnické usedlosti střední velikosti zvláštní regule o dělení dědictví. Zákon nikterak neomezoval vlastníkovu právo, aby o svém statku a jeho částech svobodně rozhodoval. Ale o statku, jehož vlastník zemřel, aniž učinil závěť, platilo, že má celý i s příslušenstvím připadnout pouze jedinému z oprávněných dědiců, jenž byl povinen vyplatit spoludědicům dědické podíly podle úředně stanovené ceny statku.¹⁹

¹⁷ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis). Tehdy se na Berana obrátil Koloman Berán (Dunakeszi, Leventa út. 7). V jednom ze svých listů uváděl, že jeho dědeček František Beran a jeho bratr Václav Beran přišli spolu v roce 1844 ze Strakonice do Budapešti, kde se oba oženili a také zemřeli. „*Pocházeli z velké strakonické rolnické rodiny. Informoval bych se ještě dále kdo a kolik členů z této rodiny jest k nalezení,*“ psal Beranovi. Toho zájem zprvu potěšil. Pravý důvod, proč byl kontaktován, ale ve své vzpomínce už nenaznačil. „*Jelikož se Vaše Blahorodí ve svém dopise neznamenalo o kozách, žádám zdvořile o laskavé sdělení, kde bych mohl chovné kozy získati, poněvadž můj dodavatel, pan Josef Adam z Kralup, zemřel. Potřebuji několik set bezrohých dojných koz a také berany,*“ žádal Koloman Berán. NA, sign. TNS 1/47, kart. 69, inv. č. 1079, poř. č. 1/69, Dopis K. Berána R. Beranovi z 5. března 1937. Nevíme, zdali mu Beran vyhověl. Víme však, že pověřil bratislavského advokáta Fábryho, aby osobně zjistil v Budapešti sporné informace o jeho příbuzných. Odtud pak jeho povzdech, že se hlásili k rodině, ale byli už pomad'arštěni. Není také bez zajímavosti, že Beran svému tajemníkovi Pluhařovi druhého dne nařídil: „*Vyšetřete, zda něco p. JUDr. Fábry v této věci osobně v Pešti zjistil.*“ Tamtéž, Dopis R. Berana advokátovi P. Fábrymu z 16. června 1937.

¹⁸ SOKA STRAKONICE, matrika školy Nové Strakonice, kniha č. 14, sign.: II/5-1.

¹⁹ Podrobněji viz KUBAČÁK, A.: *Dějiny zemědělství v českých zemích*. I. díl. Praha 1994, s. 107–108.

Potíže s dělitelností selských pozemků u Beranů nenastaly, rozhodla o tom stavba železnice. V šedesátých letech 19. století do vesnice pronikl železniční ruch stavbou trati do Vídně, která protнула obec na dvě části. Jedna z nejdůležitějších tratí celých jižních Čech vedla přes zahradu Františka Berana, a proto se stala jakýmsi přirozeným dělítkem mezi hospodářstvími jeho synů. František Beran rozhodl, že statek rozdělí mezi Josefa a Václava. Starší Josef dostal více než dvě třetiny hospodářství a Václavovi otec postavil hostinec – jediný v obci – k němuž přidělil třetinu rodinného statku.²⁰

Matka Barbora, rozená Krajská, pocházela rovněž ze starého selského rodu. Její rodiče Matěj a Anna Krajští hospodařili v Řepicích u Strakonice čp. 20. (matka Anna, rozená Kahovcová, pak pocházela ze Štěkně čp. 46).²¹ Předci z matčiny strany tedy také vycházeli z rolnického stavu. Po celá staletí neměnného způsobu života, určeného půdou, střídáním ročních období, koloběhem zemědělských prací.²²

Přestože byli rodiče velmi šetrní a dobře hospodařili, nebyl jejich hospodářský a sociální vzestup příliš markantní. Vyznačovali se však houževnatostí a solidností. Postupem doby vystavěli novou stodolu a zvelebovali své hospodářství, což jim zajišťovalo jistý životní standard. Ten nebyl nikterak vysoký. Svědčí o tom i skutečnost, že na koně se nezmohli a svá pole obdělávali pomocí kravského potahu. Obživu jim poskytoval hostinec. Uvážíme-li však, že podle sčítání lidu z roku 1880 žilo v obci 186 obyvatel v 23 popisných číslech, nebyly a ani nemohly být výdělky nikterak vysoké.²³

Pro Václava a Barboru Beranovy nebylo lehkým údělem od rána dít na poli a večer provozovat hostinec.²⁴ Snad proto nebyl otec Rudolfa Berana mužem oslnivého rozhledu. Veřejných záležitostí si na rozdíl od svých předků nevšímal, sám nechtěl být volen starostou, odmítal i kandidatury do obecního zastupitelstva. Když byl později Beran jmenován předsedou vlády, dotázal se jej redaktor *Venkova*, jak vzpomíná na již nežijícího otce. Dostalo se mu této odpovědi: „*V jeho hostinci se nikdy nikdo neodvážil prát. Vědělo se o něm, že dovedl pěstí porážet řezníkům nejsilnější kusy.*“²⁵

Nevíme, zda byl skutečně takový silák, veškeré rodinné záležitosti však vyřizovala matka, která měla na Rudolfa značný vliv. „*Maminka byla pravý opak mého otce, ačkoli měla jen trojtrídni obecnou školu,*“ vzpomínal na ni později pro změnu

²⁰ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

²¹ SOA Třeboň, farní úřad Strakonice, matrika číslo 18 (1886–1891), s. 113; NA, pozůstalost R. Berana, ZO BU, G2, karton 1, rodný a křestní list R. Berana.

²² Za první republiky psal o českých selských rodech redaktor *Venkova* Josef Vraný (pod jménem Vavřinec Řehoř). Také toto téma často probíral ve své hlídce *Nejdříve něco z domova* v roce 1934. Z jeho podnětu zahájil jiný redaktor *Venkova*, Čeněk Ježek, 3. února 1935 anketu *Udrželi jste svůj grunt 100 roků?* Setkala se s velkým ohlasem čtenářů a upoutala i pozornost historiků, kupříkladu do ní přispěl Josef Pekař. Téhož roku se ujalo této myšlenky Sdružení venkovských kronikářů a s ním Česká zemědělská rada. Z této spolupráce vzešlo udílení poct jednotlivým rodům, usedlým na téže usedlosti více než sto let. Jakési shrnutí přináší pak práce Václava Davidka, ale Beranův rod v této práci nenacházíme. DAVÍDEK, V.: *Staré usedlé rody selské v Čechách*. Praha 1941.

²³ *Retrospektivní lexikon obcí*. díl I., sv. I. Praha 1978, s. 304.

²⁴ „*Pamatuji se dobře na starého pana Berana, přímého a mlčenlivého muže. Každé jeho slovo bylo vážné a pronesené s rozmyslem. Paní Beranová byla vzorná matka, čiperná a plná víry,*“ vzpomínal později František Hybš. ŠIMEK, R. G. a kol.: *Strakonice. Propagace a adresář*. Strakonice 1933, s. 15.

²⁵ *Venkov*, 3. prosince 1938.

Pracejovice, rodný dům Rudolfa Berana v pohledu ze silnice od Strakonice. Zdroj: foto autora

už jako vězeň. „Vyřizovala vždy veškerou korespondenci, docházela na hejtmanství, berní úřad atd. a s nebývalou inteligencí vyřizovala záležitosti nejen naší rodiny, ale i četných sousedů. Až do své smrti psávala mi dlouhé dopisy, ze kterých je vidět vysokou inteligenci, která jí byla vrozena a která na tehdejší poměry překvapovala.“²⁶

Zmiňované dopisy se bohužel nezachovaly. Nepochybně by nám dovolily více nahlédnout do rodinného prostředí, jež Rudolfa Berana výrazně ovlivnilo. Nebylo to prostředí nikterak intelektuální. Převládaly hodnoty vlastního selství, jež mohl spatřovat u obou rodičů, tedy pracovitost, rozmnožování a zvelebování malého hospodářství, zbožnost, a rovněž jistou opatrnost při vedení hospodářství i v životě samotném.

Je známou skutečností, že dětství a mládí zásadním způsobem poznamenává celý příští život člověka. Jedinec buď pozitivně čerpá z toho, co do něho bylo vloženo v raném věku, nebo se s tím naopak potýká. Rudolf Beran od nejtělejšího dětství vyrůstal ve venkovském prostředí jako jiné vesnické děti. Protože v obci nebyla obecná škola, musel v devadesátých letech 19. století denně podnikat cesty za základním vzděláním. „Za špatného počasí, zejména v zimě, bylo velmi kruté chodit do školy,“ vzpomínal na tyto školní výpravy. „Když jsem byl dobře oblečen, nemohl jsem se sněhem často prošlapat. Několik dělníků, kteří z obce chodili do továren ve Strakonících, prošlapávali nám ve sněhu cestu. Často jsme přicházeli s rozmáčenými botami do 5ti třídni školy v Nových Strakonících (které se dříve jmenovaly obec Bezděkov a které od Strakonice dělila řeka Otava). Není proto divu, že rýma a kašel u většiny dětí byla od zimy do jara. Když padal sníh a často bylo i přes půl metru sněhu, přijel některý rolník s velkými saněmi pro nás žáčky a tak nás jelo třeba třicet na jedné saně, kde jsme byli směstnání jako poskládané dříví.“²⁷

²⁶ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

²⁷ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis). Dne 18. listopadu 1869 bylo bývalé strakonické předměstí Bezděkov povýšeno na město a dostalo název Nové Strakonice. Mělo poté i svůj vlastní

Do školy se chodilo pěšky po staré vozové cestě. Děti, které každý všední den s výjimkou svátků a prázdnin putovaly do školních lavic, musely v zimě vycházet z domova ještě za tmy, aby stihly začátek vyučování. Na cestu si často svítily pryskyřicovým dřívím, tzv. smolničkami, často však šlo spíše o dětskou zábavu a kratochvíli nežli o nutnost. V dobovém regionálním tisku si učitelé nejednou trpce stěžovali, že jsou mnohdy rádi, když děti do školy vůbec přijdou, přičemž jsou nuceni se řídit zásadou lépe pozdě nežli nikdy. V pozdních příchodech byla vedle přílišné vzdálenosti školy nebo špatného počasí, i jistá dávka dětské zlomyslnosti. Ve chvílích plných učitelských pochybností pak čteme, „*mějme na paměti vznešené své poslání v národě, bojujme udatně s překážkami, odstraňujme neb mírněme je dle sil svých.*“²⁸

První školou, do níž byl malý Rudolf zapsán, byla obecná škola v Nových Strakonících. Jak vyplývá z matriky, k návštěvě školy byl řádně přihlášen 15. září 1894.²⁹ Chodívaly sem také děti z Bezděkova, Droužetic, Mutěnic a Radošovic. Školou za časů císaře Františka Josefa I. prošla již většina dětí. Tereziánské školní zřízení bylo postupně reformováno, na základě školské reformy z roku 1869 vypadala organizace základního školství v předlitavské části monarchie takto: na pětiletou obecnou školu, společnou pro chlapce a dívky, mohla navázat tříletá měšťanka nebo víceleté gymnázium, podle zaměření klasické, později i reálné. Také školní rok 1894 byl zahájen tradiční slavnostní bohoslužbou. Nově zapsaných dětí bylo toho roku šedesát. Všední chod školy narušily jen dvě události z února 1895. Nejprve to byla návštěva okresního inspektora Richarda Branžovského a poté zpráva o úmrtí arciknížete Albrechta, neboť, jak poznamenal kronikář školy, „*nebylo snad ještě vojevůdce, jehož jméno a osobnost tak by byly známy doma i za hranicemi.*“³⁰

Vedení školy si rovněž stěžovalo na technický stav budovy.³¹ Okresní školní rada neustále naléhala, aby se přistavělo druhé patro, leč bezvýsledně. Místní školní rada, především zástupci Nových Strakoníc, nejevila pro přístavbu patřičné pochopení. Poukazovali na to, že nákladnou stavbou vodovodu byla platební síla obyvatelstva vyčerpána. „*Jakkoli důvod tento není bezpodstatný,*“ píše se v kronice školy, „*neomlouvá liknavost k podniku tak důležitému a naléhavému, uváží-li se zvláště okolnost, že záchodky v budově školní potřebě naprosto nevyhovují, a že nájemného v obnosu 130 zlatých, jež z místnosti najmuté se platí, užítí by se mohlo k amortizaci výdaje na přístavbu.*“ Poslední den školního roku, jenž skončil 31. červencem, vyslovil kronikář přesvědčení, že „*snaď nová místní školní rada – nové volební období již*

magistrát a městský znak. Původní město Strakonice bylo označováno jako Strakonice I, Nové Strakonice byly označovány jako Strakonice II. ŠIMEK, R. G. a kol.: *Strakonice*, s. 17.

²⁸ *Věstník školský pro okresy Strakonický a Sušický*, 25. července 1893, r. II., č. 7, s. 36–37.

²⁹ SOKA Strakonice, matrika školy Nové Strakonice, kniha č. 14, sign.: II/5-1. Tento údaj potvrzují také školní vysvědčení. Viz NA, pozůstalost R. Berana, ZO BU, G2, karton 1, školní zpráva za rok 1896/1897.

³⁰ Ještě za Beranovy školní docházky byl Richard Branžovský zproštěn svého úřadu (1. září 1898), který vykonával 9 let. SOKA Strakonice, Kronika školy v Nových Strakonících, 1867–1932, kniha 1, sign.: II/1-1.

³¹ Škola byla postavena v roce 1866/1867 na pozemku odkoupeném od Josefy Hájkové za 700 zlatých. V budově byly 3 prostorné školní světnice v I. patře, 2 byty pro učitele sestávající z 2 velkých pokojů, kuchyně a spížírný, dále v přízemí pokojik pro podučitele. Během let žactva stále přibývalo, a proto byl zrušen byt jednoho učitele a přeměněn na učebny. Ani to však ještě nepostačovalo, a tak byla pronajata místnost pro V. třídu v domě U bílého vlka. SOKA Strakonice, inventář Obecní škola pětiletá smíšená Bezděkov-Nové Strakonice. Srov. ŠIMEK, R. G.: *Strakonice*, s. 17. Příspěvek K. Mrzeny a A. Šebesty nazvaný *Národní školství v politickém okrese strakonickém*.

nadešlo – uchopí se díla, jež mělo dávno býti již provedeno“.³² Bylo to však marné očekávání, dostavba byla provedena až v roce 1900 a vyučování v nových třídách započalo teprve 8. dubna příštího roku.³³

Když se Matěj Schneeberg, řídicí učitel v Hradešicích, rozepisoval o překážkách, které má učitel v konání svých povinností, neopomenul v první řadě vypíchnout nedbalou docházku. Její příčiny shledával v neutěšených poměrech hospodářských a výdělkových v regionu, chudobě, lakotě, ziskuchtivosti, neuvědomělosti občanstva, v pasení dobytka a husí, ve stěhování rodičů, v netečnosti místních školních rad, v opatrování malých dětí staršími sourozenci, nemocích, přílišné zimě, neschůdných cestách, ale i v zanedbávání školy beze vsí potřeby. „Mnohý hospodář na venkově má k tomu statek ještě tak zadlužený,“ konstatoval zdrcený Schneeberg, „že mu na pomocníka nezbyvá. Takový hospodář, citě již v krátkosti úpadek statku svého, stává se lhostejným ke všemu ideálnímu, zvláště ku škole.“³⁴ Doba vybírání brambor, senoseče a žní byla pro výuku pravá pohroma. Učitelé také hořkovali, že mnozí se nemohou dosud ztotožnit s osnovou moderní školy a rádi vzpomínají „zlatých časů“, kdy se učili jen náboženství, čtení, dobropisu a počítání.

V první třídě měl Beran štěstí na kantora. Byl jím Jan Novotný. Na svého učitele a jeho muzicírování po letech s úctou vzpomínal: „Ředitel Novotný především dětem, které obyčejně pláčou, když přijdou do školy, vyprávěl četné pohádky a hrál na housle jednoduché písničky, kterým počal učit děti hned v první třídě. Škola se tak stala dětem radostí. Často jsme nemohli dospát a pospíchali jsme do školy, neboť pan ředitel nám slíbil, jakou písničku nám zahraje. Na jaře nás bral do veliké školní zahrady a poutavě nám vykládal o životě květin a stromů. Měl tam krásnou školku ovocných stromů, kde nás už od třetí třídy obecně učil roubovat a očkovat stromy. A což když nás vzal do krásného velikého včelína. Nikdo neuměl tak poutavě vykládat o životě včel a poučovat mládež, jak včela je vzorem pilnosti a mnohých dobrých vlastností i pro člověka.“³⁵

Učitel Jan Novotný, po letech Beranem překřtěný na Josefa,³⁶ náležel ke generaci vlasteneckých učitelů, jejichž skromnému a neokázalému působení vděčila česká společnost za svůj vzestup. Po dlouhá léta byl jednatelem okresního hospodářského spolku, předsedou včelařského spolku a pravidelně hrával na varhany v děkanském chrámu sv. Prokopa ve Strakonících. Za svého působení ve Strakonících, kde setrval až do smrti, vychoval mnoho nadšených hudebníků. V okolí byly často celé obce muzikantské – Cehnice, Dunovice, Paračov a další. Ročně z nich odcházely stovky hudebníků na zkušenou. Putovali nejen po celé Evropě, ale i do zámoří. Příchozí do

³² Místní školní rada se usnesla již 27. prosince 1892 jednomyslně provést nástavbu druhého poschodí, ale usnesení bylo provedeno až roku 1900 stavitelem Antonínem Albertem nákladem 23 739 K. Tamtéž, s. 17–18.

³³ Přebytečné třídy v I. patře byly použity na sborovnu a kabinet. Počet dětí stále narůstal, a tak v roce 1907 bylo zapotřebí zřídit pobočku při V. třídě a provést rozdělení chlapců a dívek. SOKA Strakonice, inventář Obecní škola pětitřídní smíšená Bezděkov-Nové Strakonice.

³⁴ *Věstník školský pro okresy Strakonický a Sušický*, 27. června 1893, r. II., č. 6.

³⁵ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis). SOKA Strakonice, Kronika školy v Nových Strakonících, 1867–1932, kniha 1. sign. II/1-1.

³⁶ Beran na něj vzpomínal jako na Josefa Novotného, ale ze školní evidence vyplývá, že se jednalo o Jana Novotného, narozeného 25. srpna 1845 v Miroticích. Byl ženatý, měl sedm dětí, absolvoval tři ročníky reálky a učitelský ústav v Praze. SOKA Strakonice, Dotazníky o stavu veřejných národních škol 1885–1933, karton 1, sign.: III B/2.

těchto obcí pak překvapovalo, že mnohý tamní domkář mluvil anglicky, španělsky, nebo francouzsky. Naučili se jazykům na svých cestách a vrátili se hospodařit na své usedlosti.

Beran měl dobrý prospěch. S výjimkou jedné trojky, kterou dostal ve třetí třídě v prvním čtvrtletí z německého jazyka, měl v obecné škole převážně samé jedničky.³⁷ „*Poněvadž jsme se ze školy vraceli až k večeru,*“ ohlížel se za dětskými lety Beran, „*nosili jsme si každý krajíc chleba. Velmi často byl to jediný náš pokrm za celý den, dokud jsme se nevrátili ze školy. Při návratu ze školy pospíchali jsme a otvírali chtivě trouby u kamen, kde pro nás byl uložen oběd, aby aspoň trochu byl teplý. Ať bylo cokoli, všechno nám chutnalo. Na podzim nosívali jsme si do školy mimo chleba i jablka a byla-li tzv. ‚zabíjačka‘, tak i něco z této zabíjačky.*“³⁸

V regionu tehdy panovaly neutěšené poměry. Léta 1895 a 1896 nebyla pro rolníky právě příznivá. Byly to roky příliš vlhké a na živelné pohromy bohaté. Jedna povodeň střídala druhou, takže úroda v nižších polohách a v těžkých půdách byla velice špatná. Jaro a počátek léta 1897 slibovaly nahradit neúrodu předcházejících let, ale v době žní se dostavily dlouho trvající deště, které jednak sklizeň zdržovaly, jednak obilí ničily.³⁹ Žilo se velmi skromně. V obci se bílá káva podávala pravidelně jen v jednom selském stavení, někdy ji vařila i Barbora Beranová, jinak se připravovaly výhradně jen polévky. Jestliže krávy dojily a bylo mléko v jednotlivých staveních, vařily se polévky mléčné, buď sladké nebo kyselé, s krupicí nebo s noky. Když nebylo mléko, vařily se praženky, tedy vodová polévka zapražená jíškou, nebo zelnice, zapražená polévka se zelím. Beran později vzpomínal, že k oběma polévkám se uvařil hrnec brambor, které se vysypaly na chlebový košík uprostřed stolu, a každý si bral podle chuti tolik, kolik snědl. Musel si brambory sám oloupat řápkem od lžice, nasypat si trochu soli a jednou rukou jedl polévku, zatímco z druhé přikusoval oloupané brambory.⁴⁰

Pro Berana to byl především čas bezstarostného dětství. Jedna věc ho ovšem tížila. Ze všech dětí v obci byl jediný, kdo měl boty. Všechny ostatní děti chodily v dřevácích, nebo v mejšlich.⁴¹ Když napadl sníh, děti nemohly nosit tyto dřeváky naboso, proto si obvazovaly nohy zbytky pytlů a libovaly si, jak jim je teplo. „*Nechtěl jsem proto nosit boty a často jsem plakal a žádal jsem také, abych mohl nosit dřeváky. Bylo to především proto, že se v nich dobře klouzalo po cestě i na rybníce. Mamin-ka mi však nedovolila, ale koupila mi dřeváky, abych je mohl nosit doma a klouzat se s kluky na návsi.*“ S potěšením si vybavoval i jinou zimní radovánku: „*Naše obec byla postavena na svahu a tak, když jsme sedli na bobek na hořejší části obce a opřeli se o zvlášť upravené hole, které jsme si zhotovili, jeli jsme přes celou obec jako rychlík až dolů. Sáňky měli jsme tehdy ještě velmi primitivní, amatérsky doma zhotovené a na nich se spíše vozila děvčata, než hoši.*“⁴²

V létě, kdy chodily děti do školy přes les, měly zase jinou kratochvíli. Cestou naháněly koroptve a bažanty, kterých bylo na maltézském panství mnoho, do telegrafních

³⁷ NA, pozůstalost R. Berana, ZO BU, G2, karton 1, školní zpráva za rok 1896/1897.

³⁸ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

³⁹ SOKA Strakonice, Kronika školy v Nových Strakonících, 1867–1932, kniha 1, sign.: II/1-1.

⁴⁰ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

⁴¹ Dřeváky, které měly spodek dřevěný a hřbet kožený.

⁴² AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

drátů vedoucích podél dráhy, o něž se letící koroptve a bažanti zabíjeli. Poté je nosily do obchodů strakonických hokynářů, kteří je od nich lacině vykupovali. Děti si na místě rozdělily vydělané peníze a většinou si za to hned koupily cukroví – tzv. špalky, svatojánský chléb nebo sladké dřevo. Celý podnik měl značně dobrodružný ráz, neboť je často pronásledovali hajní a lesníci, kteří si pak rozzlobeně stěžovali rodičům. Rodiče to dětem ale vesměs tolerovali, neboť sami nebyvali lepší. Celé generace se v tomto směru chovaly stejně.⁴³

Když přešel Beran na měšťanskou školu ve Strakonících, byl v prvním ročníku jen průměrným žákem; zejména rýsování a matematika ho příliš netěšily. Postupně se jeho prospěch zlepšoval, takže končil opět jako výborný žák. Václav Jindra později uvedl, „že jeho prospěch, zdá se, nebyl nejskvělejší, neboť jeho starý, nedávno zemřelý učitel se cítil nucen často dotknouti se poněkud citelněji jeho hlavy, pronášeje prorocká slova: ‚Co se dá dělati, ty jsi beran a beranem zůstaneš!‘“⁴⁴

U Beranů nastalo rozhodování o volbě povolání. Rodiče neměli vyhraněnou představu o dalším směřování jejich jediného syna. Matka, praktičtější ve věcech veřejných, chtěla dopřát synovi vzdělání a přála si, aby studoval a nemusel se celý život lopotit, jak to mohl denně vídat u svých rodičů. Otec byl však jiného názoru. Přál si, aby Rudolf zůstal doma a hospodařil. Namítal přitom, že sám pracoval v těžších a horších poměrech, a stavěl se proti tomu, aby Rudolf odešel z hospodářství, na kterém již zaplatil dluhy. Představa, že bude hospodařit sám, bez nástupce, byla pro Václava Berana nepřijatelná. Ptal se, kdo mu za několik let pomůže, až sám nebude moci.

V biografiih rozličných politiků se vždy dobře vyjímá údaj, že už od mládí chtěl být dotyčný politikem. V případě Rudolfa Berana se mohlo vše vyvíjet zcela jinak. Stačilo totiž málo, a stal se učitelem. Byl již dokonce přijat na učitelském ústavu v Soběslavi, avšak otec tomu zabránil. Matka se proto domnívala, že když nebude Rudolf učitelem, mohl by se stát obchodníkem. Uzavřela dohodu se svou sestrou, manželkou lesníka z Kašperských hor, že se syn půjde učit kupcem do tamějšího největšího koloniálního obchodu a po vyučení bude ještě navštěvovat dva roky obchodní školu v Písku. Na poslední chvíli však opět z plánu sešlo pro otcův nesouhlas, a Rudolf se tedy rozhodl, podporován již oběma rodiči, že půjde na odbornou hospodářskou školu ve Strakonících.

Dobové výzvy adresované rolníkům hlásaly: „*Rolníci, pečujte o své syny a nástupce, posílejte je do hospodářských škol, aby nabyli důkladného odborného vzdělání pro svůj budoucí život*“ či „*Hospodářská škola je nejvhodnější učiliště pro ty chlapce, kteří časem převezmou selské živnosti.*“ Četné jiné apely, propagující rovněž odbornou hospodářskou školu ve Strakonících, patrně zapůsobily i na Václava Berana. Byly to ostatně hospodářské školy, které svou praktickou orientací přispěly k urychlení hospodářského rozvoje v českých zemích. Podle učebních osnov patřily mezi vyučované předměty mravouka, nauka o písemnostech, počty hospodářské i směnečné, měřictví, kreslení náradí a plánů, nauky přírodní, pěstování rostlin, chov zvířat i zvěroléčitelství, účetnictví, nauka o melioracích, správa statku

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ JINDRA, V.: *Rudolf Beran*, s. 5.

i hospodářské zákony, německý jazyk a řemeslné práce.⁴⁵ Strakonická odborná hospodářská škola měla svého mecenáše, jímž byl rytíř Eduard von Daubek z Voseka. Po dlouhá léta tento velkostatkář podporoval rozvoj zemědělství v regionu a výraznou měrou přispíval na chod hospodářské školy. Podílel se už na výstavbě budov a zařízení školy, každoročně dával i odměny a stipendia výborně prospívajícím studentům. Mezi vyznamenanými nechyběl ani Beran, který obdržel jako odměnu včelí úl. Každoročně navíc referovaly o škole a prospěchu posluchačů místní listy, a tak bylo i jistým povzbuzením, že jejich práce byla veřejně uznávána.⁴⁶

Volba odborné hospodářské školy se ukázala být správnou. Beran se snažil vědomosti získané ve škole hned uplatnit v praktickém životě, což oceňoval i jeho otec.⁴⁷ Mladý Beran byl rovněž náruživým čtenářem novin. Otcí to nevadilo, „*ale čist při práci, jež byla nadevše, a ještě k tomu noviny a nad to většinou noviny socialistické! Snad už tehdy nějaký vnitřní hlas Rudolfovi Beranovi říkal, že mu to jednou bude užitečné,*“ poznamenal později R. G. Šimek.⁴⁸

Od Berana vyšel i podnět k založení Spolku posluchačů a absolventů hospodářské školy ve Strakonících. Jako jeho jednatel navázal četné kontakty s již existujícími spolky absolventů hospodářských škol. Byl mezi nimi i o dva roky starší předseda absolventů tábořské hospodářské akademie Edvard Reich. Oba ještě nemohli tušit, že jejich spolupráce přetrvá téměř čtyři desetiletí.⁴⁹ Beran spolupracoval

Ing. E. Reich, Beranův spolupracovník z let 1906–1912.

Zdroj: archiv autora

⁴⁵ *Katalog krajinské hospodářsko-průmyslové a školské jubilejní výstavy ve Strakonících 7.–11. září 1899.* Strakonice 1899.

⁴⁶ Např. *Stráž na Šumavě*, 24. září 1904; ŠIMEK, R. G.: *Rudolf Beran*. Praha 1937, s. 12; *Biographische Hefte*, s. 4. V době, kdy Beran navštěvoval odbornou hospodářskou školu, bylo ve Strakonících 358 domů a domků. V 1378 domácnostech žilo 5500 obyvatel, v převážně většině české národnosti. CVRČEK, J.: *Strakonice. Město, lidé, osudy*. Strakonice 1989, s. 306.

⁴⁷ Když v obci vzniklo Družstvo pro chov hovězího a vepřového dobytka pro Pracejovice a okolí, byl zvolen Beran jeho jednatelem. Jako v případě obdobných družstev byla založena knihovna s odbornou zemědělskou literaturou, s podporou zemědělské rady byl opatřen pro družstvo plemenný býk ze Švýcarska a rovněž zakoupen jeden plemeník a dvě plemence vepřového bravu. AMV, fond S-508-1, *Vzpomínky Rudolfa Berana* (strojopis). HANKOVEC, M.: *Historie obce Pracejovic*, s. 3.

⁴⁸ ŠIMEK, R. G.: *Rudolf Beran*, s. 12.

⁴⁹ Na rozdíl od Beranovy politické kariéry působil Reich jako odborný učitel na zemědělských školách v Táboře a v Klášterním Hradisku. V období první republiky pracoval jako úředník a potom odborový přednosta ministerstva zemědělství, současně úspěšně organizoval zemědělské školství a výzkum na ministerské úrovni. Jeho jméno lze nalézt i mezi zakladateli Československé akademie zemědělské, jejímž prvním generálním tajemníkem byl zvolen. Po pádu Hodžovy vlády 22. 9. 1938 se stal ministrem zemědělství v první úřednické vládě generála Jana Syrového. *Politická elita meziválečného Československa 1918–1938. Kdo byl kdo za první republiky*. Praha 1998, s. 211. Doplňme k tomu ještě, že byl uznávaným zástupcem čsl. zemědělství na mezinárodním poli. Byl členem prezidia Mezinárodního svazu vysokoškolsky vzdělaných zemědělců, nelze opomenout ani členství v Mezinárodním ústavě pro zemědělské vyučování v Římě, v mezinárodní zemědělské komisi v Bruselu. Byl rovněž členem Mezinárodního zemědělského tisku v Římě. Tragicky zahynul ve svém voze pod koly vlaku na rodné Haně v roce 1943.

i s mnohými dalšími vrstevníky, zejména z písecké a plzeňské rolnické školy. V květnu 1906 pak patřil mezi iniciátory založení Zemského svazu absolventů a absolventek hospodářských škol, z něhož se následně zformovalo Sdružení dorostu českého venkova.⁵⁰

Ve druhém ročníku hospodářské školy absolvoval i své první veřejné vystoupení. Součástí učebních osnov na hospodářských školách byly tzv. zemědělské rozpravy, v nichž Beran patřil k nejlepším posluchačům. Ředitel školy Karel Nový jej proto vyzval, aby s ním šel na veřejnou schůzi hospodářského spolku do Třešovic. Student Beran dostal za úkol pohovořit o chovu dobytka, k čemuž obdržel i potřebný materiál. Těžiště jeho přednášky spočívalo ve sdělení, že menší počet dobytka, dobře živeného a ošetřovaného, dá větší užitek, než velký počet dobytka špatně ošetřovaného i živeného. Po příspěvku ředitele Nového o melioraci půdy následovalo přibližně dvacetiminutové vystoupení Beranovo. „*Samozřejmě naučil jsem se přednášku téměř nazpaměť. Na schůzi bylo asi 700 osob, takže ani sál s přílehlými místnostmi nestačil a lidé tísnil se pod okny. Když mi předseda udělal slovo, byl jsem velmi rozrušen a dělaly se mi kruhy před očima. V zakouřené místnosti splývaly obličeje účastníků ve vlnící se směs, která mi zadržovala hrdlo. Po několika prvních větách dostával jsem jakousi kuráž. Když pak ředitel školy Nový několikrát zvolal do mé přednášky ‚Bravo‘ a zatleskala skupina lidí, dostal jsem se do proudu a až do konce řeči vychutnával jsem stoupající náladu souhlasu s mými slovy.*“⁵¹

Mladému Beranovi nechyběla ani jistá dávka podnikavosti. V polední přestávce při vyučování se rozhodl nabízený čas nepromarnit a připravit se na topičskou a strojnickou zkoušku. Ve strakonickém měšťanském pivovaru se domluvil, že tam bude denně docházet a zaučovat se v obsluze kotlů a parních strojů. Měšťanský pivovar ve Strakonících zásoboval 27 strakonických hostinců a také Beranův otec od něj odebíral pivo do své hospody. Na okresním hejtmanství Beran úspěšně složil zkoušku před zkoušejícím komisařem, jenž dojížděl do Strakoníc z Českých Budějovic.⁵²

Student Beran patřil stále mezi nejlepší žáky, což potvrzují vysvědčení zachovalá v jeho pozůstalosti. Při absolutoriu školy byl hodnocen samými výbornými a z prací rukodílných jako velmi zručný.⁵³ Odměnou mu byla pincgavská jalovička od vel-

⁵⁰ Dne 16. dubna 1906 se konala v Plzni schůze absolventů českých hospodářských škol. Zastoupeni byli absolventi hospodářské akademie v Táboře, rolnické školy v Plzni a Klatovech a zimních hospodářských škol v Rokycanech, Strakonících, Českém Brodě, Volyni, Rakovníku a Hořovic. Jednalo se o vytvoření svazu spolku absolventů zemědělských škol a pořádání sjezdu selské mládeže, jehož datum bylo stanoveno na 17. května 1906. Současně byly projednány stanovy svazu. *Právo Šumavanů*, 29. dubna 1906. Srov. FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla...*, s. 107.

⁵¹ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis). Sami agrárníci uváděli jako jeho první vystoupení až schůzi pořádanou 23. července 1905 ve Volyni, ale poprvé veřejně vystoupil už právě v Třešovicích. FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla...*, s. 99.

⁵² Beran nikdy zapomněl na příhodu, kterou si sám zavinil ve strojově strakonického pivovaru: „*Strojník Hrdina, když jsem byl už trochu zapracován, odcházel pravidelně k obědu a ukládal mi, abych dohlížel a prováděl správné mazání strojů. Zkoušel jsem jednou v poledne, jak se stroj řídí a jak běh stroje se zesiluje nebo zmenšuje. Pohrával jsem si různými kolečky, až se mi stroj úžasně rychle rozběhl a hrozilo nebezpečí, že některé poháněné stroje se rozletí. Studený pot vyvstal mi na čele a já točil kolečky dál, abych je přivedl do správné polohy a oddychl jsem si zhluboka, když se mi to podařilo.*“ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis). Dále CVRČEK, J. Z.: *Strakonice*, s. 308; *50 let spořitelny města Strakoníc (1887–1937)*. Strakonice 1938, s. 78. Příspěvek Jaroslava Hrabala, ředitele měšťanského pivovaru ve Strakonících, nazvaný *Měšťanský pivovar v Strakonících*, s. 75–79.

⁵³ SOKA Strakonice, pozůstalost Rudolfa Berana, školní vysvědčení R. Berana.

kostatkáře Doubka a jeden svazek *Českých listů hospodářských*.⁵⁴ Hospodářskou školou ve Strakonících se však uzavřelo jeho školní vzdělávání. Do politiky si Beran přinesl velký handicap: jeho dosažené vzdělání bylo nedostatečné pro významné společenské postavení a rozhodně nepředurčovalo k závratné politické kariéře. Beran nebyl politikem vzdělaným, spíše se vždy spoléhal na zdravý rozum a zkušenosti.

Po studiích na hospodářské škole začal na rodinné usedlosti sedlačit. Jaký byl Rudolf Beran sedlák, nemůžeme posoudit, na to hospodařil příliš krátce. Víme však, že se nadále věnoval veřejné činnosti, především zemědělskému svépomocnému družstevnictví. Také začal provádět různé pokusy s osivem a hnojiv. Výsledky těchto pokusů byly na svou dobu, kdy se umělá hnojiva používala jen nepatrně, velice úspěšné. Dokladem toho byla i návštěva mladého inženýra Jana Pitry, úředníka Kalisyndikátu ve Stassfurtu. Jihočeského rodáka Pitru Beranovy pokusy zaujaly natolik, že si pořídil jejich dokumentaci, včetně mnoha fotografií. V českých a německých hospodářských časopisech se pak objevily články o těchto pokusech.⁵⁵

Pro Beranovu budoucí politickou kariéru bylo důležité setkání s Janem Ratajem z Vráže, který na něj upozornil organizačního tajemníka agrární strany Františka Hybše.⁵⁶ Stěžejní setkání se odehrálo 9. dubna 1904, kdy byla do Pracejovic svolána Sdružením českých zemědělců schůze strakonického a volyňského rolnictva. Na schůzi vystoupil zemský a říšský poslanec Rataj, zástupce tamějšího kraje, přítomen byl i tajemník Hybš.

Před touto schůzí se konalo v budově odborné hospodářské školy ve Strakonících shromáždění předních zemědělských pracovníků kraje. V diskusi se přihlásil ke slovu i její nedávný absolvent Beran a vzletným způsobem promluvil o požadavcích zemědělství. „*Bylo to jeho první vystoupení, jímž na sebe upozornil. Jeho řeč působila hlubokým dojmem; mladý řečník mluvil s důrazem, věcně, a když akceptoval některé své vývody, klepal tužkou na školní lavici, jež představovala řečnickou tribunu,*“ připomínal si později jeho vystoupení Hybš. „*Vzpomínám také, jak mi tehdy poslanec Rataj ještě během porady řekl: ‚Z toho hochy by mohlo něco být.‘*“⁵⁷

Jan Rataj patřil k čelným představitelům jihočeského agrárního hnutí, úzce spolupracoval se Šťastným a důsledně hájil regionální zájmy zemědělců. Beran se od této doby zúčastňoval nejen mnoha jeho schůzí, ale dokázal na sebe vždy i upoutat pozornost. V této době totiž bývalo zvykem, že ke konci každé schůze se navrhovala rezoluce, jež shrnovala požadavky na schůzi vyslovené a schválené. A právě mladý Beran se stal častým navrhovatelem těchto rezolucí. Jeho postup byl vždy stejný: nejdříve přednesl nadšený proslov, aby poté přečetl rezoluci navrženou ke schválení.

Beran se dostavil i na setkání rolnictva, konající se při příležitosti krajinské výstavy ve Staňkově u Domažlic. Zde měl proslov předseda České strany agrární Stanislav Kubr, zemský a říšský poslanec. Po jeho referátu se přihlásil o slovo Beran: „*Byl jsem tehdy malým štíhlým mladíčkem a když jsem stál u vysokého a rozložitého Stanislava Kubra, připadal jsem si jako děčko. Promluvil jsem nejdříve pozdrav*

⁵⁴ ŠIMEK, R. G.: *Rudolf Beran*, s. 12.

⁵⁵ Kalisyndikát se rozhodl zřídit v Praze svůj sekretariát pro šíření draselných hnojiv a jeho vedením byl pověřen právě Pitra.

⁵⁶ JINDRA, V.: *Rudolf Beran*, s. 5.

⁵⁷ ŠIMEK, R. G.: *Strakonice*, s. 12. Příspěvek Františka Hybše nazvaný *Životní dráha poslance Rudolfa Berana*.

*jihočeského rolnictva, a jako rolnický syn volal jsem venkovskou mládež do organizace pro společné hájení zájmů rolnictva. Můj nadšený projev radikálně zahrocený proti Rakousku byl přijat s frenetickým potleskem. Měl jsem z toho radost, když předseda Kubr mne po řeči vyzvedl a políbil na čelo.*⁵⁸

Pro Berana to byla jedna z událostí, na něž nezapomněl do konce života. Dobré řečnické schopnosti stejně jako dostatek příležitostí poslouchat rozpravy rolníků v otcově hostinci začal na schůzích zúročovat. V dějinách strany sepsaných agrárníky za první republiky se uvádělo, že svou agilností získal talentovaný rolnický synek, který již tehdy na schůzích svým zvučným hlasem i přednesem budil všeobecnou pozornost, sympatie Ústřední jednoty českých hospodářských společenstev.⁵⁹

1.3 ODCHOD DO PRAHY

Na českém venkově zapouštěla hluboké a četné kořeny myšlenka zemědělského družstevnictví. Rolníci se stávali stoupenci družstevní myšlenky, neboť služeb a pomoci družstev potřebovali, společné družstevní podnikání se postupně stávalo nezbytným doplňkem hospodaření zemědělců. Událost, jež do jisté míry rozhodla o budoucí Beranově kariéře, souvisela právě s otázkou zemědělského družstevnictví. Ústřední jednota českých hospodářských společenstev v Království českém svolala krajský sjezd jihočeských družstevních představitelů do Strakonice.⁶⁰ Beran se ho zúčastnil jako jednatel Družstva pro zvelebení chovu dobytka a stal se jeho nejmladším účastníkem. Do Strakonice přijeli jako hlavní referenti představitelé pražského družstevního ústředí, včetně předsedy Jana Sedláka, statkáře a ředitele Křižíkovy továrny v Karlíně. Přítomen byl také místopředseda Jan Dvořák, hospodařící v Sánech u Poděbrad, jež byly považovány za vzornou družstevní obec, a Antonín Blažek, tajemník Ústřední jednoty. Právě na nich spočívala největší odpovědnost v počátcích Ústřední jednoty: za zakládání kempeliček a družstev, zapracování a výchovu jejich činovníků, za propagaci myšlenky družstevní a budování družstevního tisku, za obranu Ústřední jednoty a její družstevní organizace před útoky odpůrců, budování vnitřní organizace a mnohé další úkoly. Po odeznění referátů byla zahájena diskuse. Beran se přihlásil o slovo a pronesl krátkou, ale plamennou řeč, v níž doporučoval družstevní svépomoc jako nejspolehlivější prostředek k záchraně českého zemědělství. „*Vzpomínám, že v úvodu svého projevu poukázal jsem na nepřízeň vídeňských vlád vůči českému národu, ostře jsem kritizoval finanční politiku Rakouska, která za české peníze staví nákladné alpské železnice a ochuzuje soustavně země české.*

⁵⁸ Předseda Kubr rovněž neměl vyšší vzdělání, po absolvování obecné školy a několika tříd malostranského gymnázia, které opustil ve 14 letech, se ještě sebevzdělával a od svých 25 let samostatně spravoval rodinný statek v Kněževsi u Prahy. Byl schopným organizátorem, zdatným řečníkem, zajímal se o zemědělské otázky, zejména o problém českého řepařství a jeho ochrany proti cukrovarům. Byl mužem činu, nikoli teorie, zemědělským stavovským otázkám podřizoval všechny jiné otázky. CHUNDELA, V.: *Stanislav Kubr. Zakladatel České strany agrární, sedlák a politik*. Praha 1933. AMV, fond S-508-1, *Vzpomínky Rudolfa Berana* (strojopis); *Biographische Hefte*, s. 5.

⁵⁹ FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla...*, s. 99.

⁶⁰ Srov. *Třicet let české zemědělské družstevní práce*. Praha 1928. Dále HŮLKA, A.: *Družstevní čin. K jubileu čtyřicetileté družstevní práce Ústřední jednoty hospodářských společenstev v Praze*. Praha 1938, s. 105–106.

Účastníci sjezdu bouřlivě se mnou souhlasili. Když jsem domluvil, přišel ke mně poslanec Rataj a žádal mne, abych šel k předsednickému stolu, že mne chtějí poznat pražští pánové. Když jsem tak učinil, všichni mi stiskli pravici a blahopřáli mi k projevu. Zároveň mi předseda Ústřední jednoty Sedlák sdělil, že se dohodli nabídnout mi praxi u Ústřední jednoty hospodářských společenstev v Praze a samozřejmě, že mi umožní hospodářsky, abych mohl nabýt dokonalých vědomostí o družstevnictví v různých skupinách družstevního ústředí.“⁶¹

Beran, horlivý zastánce a obhájce agrární politiky, odcházel domů nadšen. Ústřední jednota hospodářských společenstev z něj chtěla vychovat družstevního pracovníka pro oblast jižních Čech. Doma o této lákavé nabídce, stejně jako o průběhu celého sjezdu, referoval rodičům. Matka souhlasila s nabízenou možností a rovněž otec se zprvu nestavěl proti jeho odjezdu do Prahy. Ústřední jednota se u české veřejnosti těšila dobré pověsti, vídeňské ministerstvo orby ji dokonce záhy označovalo jako „parádní družstevní svaz“. V nedávných těžkých situacích, jakými bylo krupobití roku 1903 a nebývalé sucho roku následujícího, prokázala, že dokáže účelně hospodařit a pomoci drobným a středním rolníkům. Jednotlivá družstva v ní našla nejen svého zastánce, nýbrž také organizační, finanční, revizní a osvětové centrum.

Zdálo se, že nic nemůže Beranovi v odjezdu zabránit, a přesto došlo ke zvratu. Otec vykládal sousedům, že Rudolf pojedje do Prahy na praxi, když mu jeden z místních hospodářů odvětil, že on by s tím nikdy nesouhlasil: „*Kluk ti odjede do Prahy mezi pány, kde bude několik měsíců nebo rok a vrátí se domů a nebude pak ani pán, ani sedlák. Bude z něho facír.*“⁶² Tato slova na Václava Berana zapůsobila natolik, že nakonec vzal své svolení k synově odjezdu zpět a namísto toho vyžadoval, aby mu nadále pomáhal na hospodářství a v hostinci.

Zakrátko však Beran po dohodě s matkou napsal bez otcova vědomí předsedovi Sedlákovi list, v němž vyjádřil ochotu odjet na dobu zimní do Prahy na nabídnutou praxi. Obratem mu došla kladná odpověď a s pomocí matčina vlivu již stačilo toliko přesvědčit otce k souhlasu. Počátkem prosince 1905 odjíždí Beran do Prahy, kde předtím nikdy nebyl.⁶³ V té době patřila její návštěva již k všedním záležitostem, nebylo to ale tak dávno, co jízda do Prahy byla událostí, o níž si celé okolí vypravovalo několik měsíců. Ještě do osmdesátých let 19. století bylo rolníků (zvláště ze vzdálenějších míst českého venkova), kteří spatřili hlavní město českého království na vlastní oči, pomálu. Do Prahy se nejezdilo pro radost a potěšení, nýbrž za obchodem. Na venkově ovšem nebylo mnoho obchodníků, kteří byli nuceni své kontakty s Prahou vyřizovat osobně. Většinou to byli „handlíři“, kteří ve velkém nakupovali pro město dobytek nebo obilí. Těch, kteří měli s Prahou časté a trvalejší kontakty, bylo v Čechách málo; zejména šlo ve skromném počtu o studenty. Leccos se změnilo až v pozdějších letech, zejména otevřením Národního divadla, kam se pořádaly četné zájezdy, stejně jako každoročními hospodářskými výstavami.

⁶¹ AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

⁶² Tamtéž.

⁶³ Maminka mu připravila na cestu skromnou výbavu: dvě košile, dvoje spodky, několik doma pletených punčoch a pár kapesníků. Druhý oblek a peřiny měl dostat, až bude mít v Praze trvalý byt. Na cestu dostal 20 zlatých a četná napomenutí, jak se má ve městě chovat. AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

„Nestačil jsem očima plným obdivu vnímat velké město a jeho ruch,“ vybavoval si o mnoho let později své první okamžiky v Praze. „Šel jsem přímo do kanceláře předsedy Ústřední jednoty JUC. Sedláka a ohlásil jsem se mu, že jsem přijel na praxi, kterou mi nabídli. Příjemně mě uvítal a oznámil mi, že dostanu 30 zlatých měsíčního platu a že postupně projdu různými kanceláři, abych získal všestrannou družstevní praxi. Řekl mi, abych si našel v Praze byt a ráno v osm hodin se u něho hlásil.“⁶⁴

Beranovi nastala starost, s níž se potýkali všichni nově příchozí: najít si bydlení. Vzpomněl si, že ve stejném domě, kde měla Ústřední jednota kanceláře, byly rovněž místnosti Kalisyndikátu, v nichž úřadoval jeho „starý známý“ Jan Pitra. Ihned jej navštívil a požádal o radu a pomoc. Šťastná náhoda mu přála. Pitra se zrovna příští úterý ženil a stěhoval se od rodičů, pocházejících z vesničky u Týna nad Vltavou, s nimiž v Praze dosud bydlel. Do malého bytu s vyhlídkou do dvora, o kuchyni a jednom pokoji se nyní nastěhoval Rudolf Beran. „Dostal jsem lože po ing. Pitrovi v pokoji, kde spal starý pan Pitra a stará paní spala v kuchyni. Byl to jednoduchý byt na Karlově, na konci Sokolské ulice. Staří Pitrovi byli dobrosrdeční prostí venkovští lidé a za pár dnů jsem poznal, že jsem u nich jako ve své rodině. Sdělili mi, že budu platit za byt se snídaní, kávu a dva rohlíky, pět zlatých měsíčně. Byl jsem za to velmi vděčen.“⁶⁵

Příchod do velkého rostoucího města znamenal pro Berana ohromnou změnu. Dosud byl zvyklý na poklidný ráz venkovského života, náhle všude panoval pro něj neobvyklý ruch a pohyb. Záchranou se mu stalo jeho zaměstnání. Ústřední jednota vydávala návody pro zakládání a správu družstev, pro styky s úřady, právní rady v záležitostech daňových, brožury o různých způsobech úvěru, družstevní noviny a kalendáře.

Nejpočetnějšími družstevními organizacemi na venkově byla družstva úvěrní, zakládaná na konci 19. století jako spořitelní a záloženské spolky, budované na družstevním principu podle návrhu Cyrila Kampelíka, zakladatele českého úvěrního družstevnictví. Podle svého propagátora byly nesly pojmenování kampeličky. Jejich počet se zvýšil ze 47 v roce 1896 na 374 v roce 1900 a 1042 v roce 1906.⁶⁶ Současně existovalo několik typů neúvěrových družstev, jako byla družstva výrobní (např. mlékárny, sýpky, lihovary, pivovary a zpracovatelské závody), nákupní a obchodní, dále družstva strojní, která umožňovala sedlákům sdružovat prostředky za účelem mechanizace jejich hospodářství. První neúvěrová družstva vznikla v roce 1900 a v roce 1906 jich působilo již 216. Organizována byla všechna tato zemědělská družstva v Ústřední jednotě hospodářských společenstev, do jejíhož ústředí Beran nyní nastoupil.⁶⁷

Bylo rozhodnuto, že bude přidělen do revizního oddělení, v němž již pracovalo osm revizorů, kteří většinou jezdili po českých zemích dohlížet na spořitelní a záložní spolky, stejně jako různá hospodářská družstva.⁶⁸ Nový úředník měl především

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Srov. NOVOTNÝ, J.: *František Cyril Kampelík*. Praha 1975.

⁶⁷ Podrobněji viz *Třicet let české zemědělské družstevní práce*.

⁶⁸ V této souvislosti stojí za zmínku, že Ústřední jednota zavedla dobrovolné revize ještě dříve, než byl vydán zákon ze dne 10. června 1903 o povinné revizi. Ústřední jednota prováděla své vlastní revize příčleňných družstev hned od svého založení.

**Hlavní budova Ústřední
jednoty v Praze,
Hybernská 20.**

Zdroj: archiv autora

poznat účetnictví spořitelních spolků a naučit se vést knihy. Mnohé z těchto spolků postrádaly schopné lidi na vedení účetních knih, zapisovali proto do knih jen pokladní příjmy a vydání, aby ke konci kalendářního roku posílali knihy Ústřední jednotě, která rozváděla jednotlivé položky do ostatních zákonem předepsaných knih. První Beranovou prací bylo počítání a zapisování úroků z podílů členů do členské knihy. V průběhu několika týdnů se zapracoval, a tak ředitelství rozhodlo, že dopoledne bude pracovat v revizním oddělení a odpoledne v archivu.

Ve stejném domě, kde sídlila Ústřední jednotka, byl také sekretariát České strany agrární. Beran ve volných chvílích často přicházel za Františkem Hybšem, vedoucím tajemníkem a tehdy zároveň jediným úředníkem strany. S Hybšem, který začal svoji práci ve straně v roce 1902, tedy poté, co agráři dosáhli prvního volebního úspěchu do českého zemského sněmu, se znali z některých jihočeských schůzí. „*Své poslání v Ústřední jednotě zastával s plným pochopením a projevoval již tehdy vynikající schopnosti, nadání a rozvahu,*“ vybavoval si později tato setkání. „*Byl plně zaměstnán svou prací, ale přece nezapomněl, že v téže budově jsou místnosti sekretariátu Sdružení českých zemědělců a České strany agrární. Jakmile jen měl volnou chvíli, přicházel, dotazoval se a pomáhal.*“⁶⁹

⁶⁹ ŠIMEK, R. G.: *Strakonice*, s. 12. Hybšův příspěvek *Životní dráha poslance Rudolfa Berana*.

Není proto divu, že po několika návštěvách dostal od Hybše nabídku jezdit vždy v neděli na zemědělské schůze do různých míst Čech a promlouvat zde o aktuálních zemědělských otázkách. Beran bez velkého váhání s nabídkou souhlasil, tím spíše, že mu zde kynula i možnost výdělku, neboť vzniklé výdaje mu hradila agrární strana. Nebyla to tak docela zanedbatelná okolnost, uvážíme-li, že cenová úroveň životních potřeb v Praze byla mnohem vyšší, než jakou Beran znal z rodné obce. Později dostával diety, které činily denně 3 zlaté, a jízdu III. třídou rychlíkem. Na schůze odjížděl pravidelně již v sobotu – dostal tak zapláceno za dva dny, a protože jezdil osobním vlakem, podařilo se mu i něco ušetřit. Na nádraží na něj většinou čekal kočár nebo bryčka, kterou poslali místní rolníci, takže i tady ušetřil, nemusel si najímat povoz a platil jen „diškrece“. Byl to však vyčerpávající podnik, neboť v neděli Beran absolvoval po dvou až třech schůzích. Jeho vystoupení se setkávala vcelku s úspěchem, jako řečník měl v sobě Beran přesvědčivost, která pocházela z opravdového zaujetí pro věc. Přitom dikci svých projevů dokázal pružně přizpůsobovat prostředí, ve kterém zaznívaly, a nevyhýbal se ani jisté dávce populismu. Do agrárního sekretariátu proto přicházely nové a nové žádosti o jeho vyslání na další schůze.

V popředí zájmu bylo tehdy přijímání přihlášek na odebrání *Venkova*, který se právě rodil. Poté co zemřel předseda Tiskařského a vydavatelského družstva Antonín Švehla st., byl zvolen nástupcem jeho syn. Ten od roku 1903 denně dojížděl do Prahy vlakem z Hostivaře a připravoval vydávání agrárního deníku. Současně připravoval vytvoření agrární tiskárny na dvoře sídla strany v Hyberské ulici. Především jeho zásluhou se rozvinula rozsáhlá agitační akce po celém českém venkově. Říšští a zemští poslanci na četných schůzích zdůrazňovali nutnost deníku pro rozvoj strany. Přesto se počin nesetkával všude s pochopením, upisování podílů šlo jen pomalu kupředu. Švehla se proto zaměřil na pěstitele řepy, u nichž si získal značnou důvěru v boji za zrušení cukrovarského kartelu, sám přitom dal k dispozici vlastní finanční prostředky. Postupně byly podíly padesátikorunové změněny na tisícikorunové.⁷⁰

Po třech letech, 29. března 1906, vyšlo první číslo *Venkova*, který jako oficiální stranický list nahradil dosavadní *Obranu zemědělců*.⁷¹ Jednalo se nejen o první agrární deník v českých zemích, ale dokonce v celém Rakousku. V roce 1907 byla pak otevřena Rolnická tiskárna jako podnik Tiskařského družstva, jež agrárikům umožnila jednak nezávislost stranického tisku a zároveň byla zdrojem určitého příjmu pro hrazení nákladů činnosti strany.⁷² Za ředitele nové tiskárny byl přijat Wolfgang Palásek, který již organizoval všechny přípravné práce. „*Doby, kdy Alfons Šťastný seděl ve svém Padařově a tam, jako nějaký Chelčický, bouřil sedláky, jsou nyní, jakmile přišel Švehla, nenávratně pryč. Žádný Padařov, žádná vesnice, ale Praha je odtud sídlem agrárního tisku,*“ napsal později Zdeněk Nejedlý.⁷³

Poslanec Tomáš Garrigue Masaryk, který ve své novinářské náruživosti dobře rozuměl Švehlovi zaujetí moderní publicistikou pro budování agrárního hnutí, napsal později ve vzpomínce na Švehlu: „*Byl jsem poslancem ve Vídni od roku 1907, Švehla*

⁷⁰ *Obrana zemědělců*, 5. 12. 1905. Dále DOSTÁL, V.: *Antonín Švehla*. Praha 1990, s. 20–21.

⁷¹ *Obrana zemědělců* vyšla naposledy 27. března 1906. Po vzniku ČSR byla obnovena, a to jako časopis pražského kraje. První číslo vyšlo 9. října 1919.

⁷² Rolnická tiskárna v Hyberské ulici čp. 20 vytiskla první číslo *Venkova* dne 6. srpna 1907.

⁷³ NEJEDLÝ, Z.: *O lidovou republiku II*. Praha 1948, s. 387. Podrobněji OBRTTEL, F.: *Po stopách novin na našem venkově*. Praha 1922.

se stal poslancem na českém sněmu rok na to, stýkáje se v parlamentě s poslanci agrárními, musil jsem v některých praktických otázkách vyhledat i Švehlu. Stopoval jsem tenkrát jeho činnost jako šéfa agrárního tisku.“⁷⁴ Úspěšné rozšiřování agrárních tiskovin po konzervativním venkově, stejně jako jejich stále propracovanější organizace byly něčím, co nemohl Masaryk přehlédnout.

Zásluhou šéfredaktora Karla Jonáše měl list na svou dobu kvalitní autorské zázemí.⁷⁵ Národohospodářským redaktorem listu se stal Josef Vraný, původně dlouholetý stoupenec Šťastného. O kulturní stránku se staral i František Xaver Šalda, Arne Novák a vedle nich byl ve *Venkově* Cyril Horáček a Otakar Srdínko, psali tam intelektuálové strany jako Karel Viškovský, kněží Isidor Zahradník, František J. Kroiher a jiní. Přispíval tam právník Rudolf Rohlíček ze zemědělské rady, autor tehdy známé práce *Agrární politika*, vídeňským parlamentním zpravodajem listu byl Ladislav Tvarůžek, pozdější šéf československé tiskové kanceláře.⁷⁶ Redakce listu sídlila spolu s administrací v Jungmannově ulici čp. 21. Ředitelem tiskařského družstva byl jmenován mladý Antonín Jun, jenž v dalších letech přivedl agrární tisk po stránce organizační a technické na vysokou úroveň.⁷⁷

Beran byl při agitaci pro odbírání *Venkova* velmi úspěšný, z každé schůze přinášel desítky nových abonentů.⁷⁸ Ani v jižních Čechách, jež byly důležitou součástí formujícího se agrárního hnutí, neměli představitelé agrární strany snadnou situaci. Počáteční nesnáze spočívaly v nedůvěře jihočeského rolnictva v nově vzniklou agrární stranu, v konkurenci jiných politických seskupení a v přirozené chudobě kraje. Bouřlivý průběh schůzí nebyl ničím neobvyklým. Tak kupříkladu 24. června 1906 byly svolány schůze „nekatolických sedláků“ do Strunkovic u Bavorova a Blska, na něž se dostavili stoupenec agrární strany v početném zastoupení v čele s poslancem Ratajem a dalšími mluvčími včetně Berana. Při volbě se dostalo předsednictvo do rukou agrárníků a předsedou byl zvolen Súhrada, jenž udělil slovo „nekatolickému“ řečníku Adámkovi, jenž během své řeči přirovnal sedláka několikrát k volu. „*Jeho plamennou řeč*“ uvedlo *Právo Šumavanů*, „*zcela potřel pan Beran a přátelé, takže Adámek odešel s úplným fiaskem, a nepomohlo klerikálům ani to, že do schůze přivedli školní děti a výrostky sotva školy odrostlé. A to samé stalo se jim i na schůzi druhé*.“⁷⁹

Hlavní pracovní povinností pro Berana zůstávala práce v Ústřední jednotě. Byl pracovitým, bystrým, ale také snaživým úředníkem. Při zpracování archivního materiálu pečlivě pročítal četné dopisy venkovských družstev. Jednou našel ve spisech dopis Františka Blahovce, kněze a mladočeského zemského poslance, který zakládal

⁷⁴ *Venkov*, 24. prosince 1933.

⁷⁵ Do *Venkova* přišel z *Plzeňských listů*, pocházel z dělnické rodiny a rozuměl potřebám a nárokům lidového čtenáře. Byl zdatným stylistou, vynikal veršovanými satirickými fejetony, především zásluhou značných redaktorských zkušeností výborně vedl redakci *Venkova*. Podrobněji k jeho osobě viz *Venkov*, 3. května 1922.

⁷⁶ Srov. KUČERA, M.: K reorganizaci České strany agrární (1904–1910). *Český časopis historický* (dále jen *ČCH*) 1998, č. 2, s. 333.

⁷⁷ FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla...*, s. 118–120, 263–265, 358–360; UHLÍŘ, D.: *Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu*. Praha 1988, s. 128–136; DOSTÁL, V.: *Agrární strana. Její rozmach a zánik*. Brno 1998, s. 304–308; ROKOSKÝ, J.: K dějinám NOVINY, tiskařského a vydavatelského družstva. (Příspěvek k vývoji agrárního tisku). In: *Tisk, jeho místo a role v dějinách a současnosti politických stran na území českých zemí a Československa v letech 1860–2000*. Olomouc 2001, s. 17–33.

⁷⁸ FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla...*, s. 99.

⁷⁹ *Právo Šumavanů*, 8. července 1906.

spořitelní a záložní spolky v Pošumaví a vyúčtoval Ústřední jednotě cestovní náklady na schůze ustavující kampeličky. Beranovi se zdály být účty příliš vysoké. Zjistil, že Blahovec si účtoval 5 zlatých denně, II. třídu vlakem a pravidelně tři dny za jednu schůzi. Beran si proto některé účty opsal a rozhodl se zakročit. Napsal ostrý protestní článek, který vyšel pod titulkem *Nezištná pomoc poslance Blahovce* v týdeníku *Právo Šumavanů*. Reakce na sebe nedala dlouho čekat. Uražený poslanec o několik dní později napsal dopis Ústřední jednotě, jímž se vzdával veškeré činnosti. Důvodem mu měla být její neloajalita, neboť dopisy, které jí adresoval, se staly předmětem útoku tisku. Vedení Ústřední jednoty nedalo mnoho práce zjistit, kdo je pisatelem. Beran byl předvolán před členy představenstva, kde bez vytáček přiznal své autorství. Zdálo se, že jeho působení v organizaci skončilo. Proti zkušenému a vlivnému Blahovcovi nemohl uspět. Místo výpovědi, kterou očekával, se mu ovšem dostalo otcovských napomenutí a výstrah. Celá záležitost byla vyřešena jeho slibem, že se už něco podobného nebude opakovat.⁸⁰

Aféra měla ještě jiný neočekávaný dopad. Když totiž o celé záležitosti Beran rozmlouval s Hybšem, dostal nabídku, aby odešel z Ústřední jednoty a stal se mladším tajemníkem a jeho zástupcem v České straně agrární. Beran celou věc pečlivě zvažoval,⁸¹ ještě několik měsíců zůstal v Ústřední jednotě, kde získával cennou družstevní praxi, ale nakonec se přeci jen rozhodl odejít a nastoupit jako úředník České strany agrární. Jeho první úřední titul ve straně zněl adjunkt České strany agrární.

1.4 AGRÁRNÍKEM

Pozoruhodný politický vzestup agrárníků se začal odvíjet hned po založení strany. V září 1900 byla následkem obstrukce, kterou čeští poslanci zahájili proti Koerberově osnově nových jazykových zákonů, rozpuštěna vídeňská říšská rada. Po neúspěšném jednání s mladočechy o společném postupu se agrárníci rozhodli postavit dvanáct vlastních kandidátů. Ve volbách, jež se konaly 8. ledna 1901, bylo pět z nich zvoleno říšskými poslanci: Kubr, Hrubý, Prášek, Zázvorka a Rataj.⁸²

Nově zvolení agrární poslanci utvořili na říšské radě samostatný klub a přednesli na prvé schůzi své vlastní státoprávní ohrazení. Prohlásili, že český národ nikdy neuznal říšskou radu za právně platnou a že do ní vstupují, aby použili její tribuny k pronesení žalob a stížností českého národa. Vůči vládě zaujali opoziční postoj. Snažili se prosadit alespoň dílčí politické a hospodářské požadavky rolnictva a neváhali přitom uplatnit obstrukční politiku.

⁸⁰ František Blahovec studoval gymnázium v Písku a teologii v Českých Budějovicích, od roku 1889 pak působil v Čachrově. V době sporu s Beranem již založil nebo spoluzakládal 51 spořitelních a záložních spolků, sepsal a svým nákladem vydal brožuru *O důležitosti založen Raiffeisenových v životě národohospodářském*. Navštívil všechny pošumavské odbory Národní jednoty Pošumavské, kde konal přednášky, přispíval do novin a časopisů. Roku 1901 byl zvolen za venkovské obce Strakonice–Volyň zemským poslancem, stáčílo mu k tomu 1016 hlasů. *Stráž na Šumavě*, 9. dubna 1904; AMV, fond S-508-1, Vzpomínky Rudolfa Berana (strojopis).

⁸¹ V prvorepublikových dějinách agrární strany se lze dočíst, že setrval v Ústřední jednotě jen krátkou dobu, neboť jeho sklon k politickému agrarismu byl silnější než láska k družstevnictví. FRANKENBERGER, O. – KUBÍČEK, J. O.: *Antonín Švehla...*, s. 99.

⁸² Tamtéž, s. 87–92; srov. HAJN, A.: *Politické strany u nás*.

Epilog

Brno, 28. srpna 1995

Ministr spravedlnosti České republiky Jiří Novák podal 10. března 1995 ve prospěch Rudolfa Berana a Jana Syrového stížnost pro porušení zákona k Nejvyššímu soudu v Brně. Poukázal na to, že v roce 1947 bylo v procesu před Národním soudem porušeno právo, poněvadž důkazy nevyvrátily obhajobu a někteří přísedící soudci byli instruováni Komunistickou stranou Československa.

Nejvyšší soud České republiky rozhodoval o této ústavní stížnosti dne 15. června 1995, přičemž vydal usnesení, že stížnost pro porušení zákona se zamítá pro nepřipustnost. Jinými slovy, že není možné současnými mimořádnými opravnými prostředky napadnout rozhodnutí soudu, který už není součástí soudní soustavy. Pokud by dal Nejvyšší soud ministrovi za pravdu, musel by být pravděpodobně Beranův a Syrového případ znovu prošetřen. Tím by mohly být zpochybněny stovky dalších rozsudků poválečných lidových a národních soudů nad „kolaboranty a zrádci“.

Rudolf Beran ml. se s tímto rozhodnutím polistopadové justice nechtěl smířit. Prostřednictvím advokáta Vladislava Vrby podal Ústavnímu soudu České republiky ústavní stížnost za svého zemřelého otce, v níž napadl usnesení Nejvyššího soudu s odůvodněním, že je v rozporu s Listinou základních práv a svobod.

Ústavní soud České republiky přezkoumal jeho návrh a 28. srpna 1995 dospěl k závěru, že je neopodstatněný, neboť takovouto ústavní stížnost jsou oprávněny podat pouze ty fyzické nebo právnické osoby, které tvrdí, že bylo porušeno jejich základní právo nebo svoboda. Vzhledem k tomu, že Rudolf Beran ml. není takovou osobou, neboť napadané rozhodnutí se týká jeho otce, nezbývá, než návrh odmítnout.

Proti usnesení Ústavního soudu České republiky není odvolání přípustné.

Rejstřík

- Adámek 39
Albert, Antonín 28
Albrecht Habsburský, arcikníže 27
Albrecht, soudní rada 524
Albrecht, Oldřich 827
Aleš, Mikoláš 50
Alexandrovskij, S. 281, 297, 541
Andras, František 827
Andrássy, Gyula (Julius) 82, 100
Arnold, Bohuš 451, 452
Attlee, Clement 410
Auersperg, Leopold 53
Ausobský, redaktor 311
Baarová, Lída 310, 311, 483, 598, 652, 668
Bachmann, Friedrich 435, 436, 443
Bachrach, Karel 297
Balló 496
Balogh, Jurko 111
Bareš, Arnošt 459, 460, 461, 485, 518, 724
Barešová 724
Bartík, Josef 448, 449, 599, 610, 694, 711
Bartoš, František 648, 651, 793
Bartoš, L. 588
Bašek 482
Batista, Richard 309
Baťa, Jan 351
Baťa, Tomáš 153, 237, 316
Baťa, Tomáš John 759
Baxa, Karel 83
Bayer, Jaroslav 717
Beck, Josef 406
Beck, Józef 333, 446, 447, 449, 450, 542, 641
Beck, Max von 41, 48, 53
Bečko, Ján 332
Bečvář, Adolf 834
Bečvář, Josef 843
Bednář, František 507
Bednařík, Petr 402
Behring, Emil Adolf 22
Bechyně, Rudolf 85, 120, 139, 185, 195, 196, 209, 216, 228, 252, 322, 410, 545, 571, 572, 601, 784
Benda, Štěpán 626
Beneš, Edvard 79, 126, 127, 128, 130–135, 137, 143, 144, 156, 157, 159, 167, 170, 174–177, 179–221, 228–230, 232, 233, 239, 242, 243, 245, 247, 250, 252, 269–272, 274–276, 281–283, 287–289, 291, 296, 297, 300, 302, 312, 313, 318, 319, 322, 329–334, 341, 349–351, 353, 359, 366, 378, 388–391, 397, 398, 407, 422, 423, 430, 445–450, 452, 455, 459, 462, 464, 465, 467, 470, 475, 485, 492, 493, 495–504, 506, 508, 509, 514, 516, 519, 520, 523, 525, 535–539, 541–549, 554, 556, 561, 569–571, 573–575, 582, 584, 590, 600, 601, 605, 608, 611, 612–614, 622–624, 627, 628, 631, 636, 637, 639–641, 644, 645, 649–655, 657, 658, 661, 670, 671, 673–675, 678–681, 683, 686–689, 694, 697, 698, 700, 703, 705, 707, 708, 711, 712, 717, 719, 722, 725–727, 733, 734, 757, 759, 760, 763, 766, 768, 775, 776, 779–783, 785, 789, 792, 798, 809–812, 838, 839, 841, 853, 854
Beneš, František 801
Benešová, Hana 837
Beran, Břetislav 65, 66, 112, 231, 320, 321, 346, 425, 462, 465, 532, 534, 549, 550, 553, 558, 560, 562, 565, 577, 592, 617, 646, 652, 784, 814, 840, 861
Beran, František 22, 24, 25
Beran, Jan 800, 801
Beran, Josef 24
Beran, Petr z Tučáp 22

- Beran, Rudolf ml. 346, 442, 646, 652, 814, 861
- Beran, Rudolf (III.) 553, 840
- Beran, Václav 22, 23, 24, 30, 35, 152
- Berán, Koloman 24
- Beranová, Barbora 22, 25, 29, 153
- Beranová, Jiřina 592, 647, 840, 861
- Bergman, Rudolf 52, 106, 109, 110
- Bernard, referent 597
- Berounský, Stanislav 827
- Bertl, Jiří 449, 452, 475, 507, 508, 511–513, 698
- Bertsch, Walter 501, 556, 821
- Biarne, Ivar 239
- Biehal, Bedřich 288
- Bienert, Richard 96, 562, 597, 598, 619, 640, 790, 832
- Bílý, Josef 496
- Bistřícký, Otomar 162
- Bláha, Otto 605, 616
- Blaho, Pavol 54, 62
- Blahovec, František 39, 40
- Blaskowitz, Johannes 433–437, 440, 442, 500, 602, 609, 635, 643, 656, 659, 733, 736, 749, 750, 753, 758, 792
- Blažek, Antonín 34
- Blažek, Karel 712
- Blomberg, Werner von 240
- Boček, Václav 154, 244, 557
- Bodlák, redaktor 475
- Bohanes, Svatoslav 531
- Böhme 481
- Bojar, Pavel 833
- Bořek -Dohalský, Zdeněk 497, 661, 662, 683, 709, 714
- Bouček, Václav 144, 349
- Boudar, František 111
- Bradáč, Bohumír 89, 106, 119, 168, 169, 257, 652, 808
- Bradáč, Václav 126, 127, 132, 134, 135, 139–141, 155, 165
- Bradna, Antonín 834
- Braitto, Silvestr 834
- Branžovský, Jiří 165
- Branžovský, Richard 27
- Brauner, F. A. 20
- Brdlík, Vladislav 855, 858
- Bret, Jan 832
- Broklová, Eva 120
- Brož, svědek 784
- Brož, pivovarník 64
- Brožová, Josefa 22
- Brůža, Vladimír 667
- Buben z Litic, Mikuláš 486
- Bula, Jaroslav 533
- Bürckel 436
- Burda, Josef 430
- Burian, Vlasta 474
- Buřival, J. 85
- Buzek, Miroslav 162
- Byček, Tomáš 23
- Bydžovský, Alexandr 250
- Caha, Jaroslav 367, 433, 441, 443, 609, 634, 655
- Cebe, Jaroslav 496
- César, Jaroslav 850
- Ciano, Galeazzo 323, 420
- Cihlář, Václav 446, 448, 452, 485, 624, 652, 694, 697, 700, 734, 800, 807, 808, 846
- Cimburek, Josef 80
- Cízl, Evžen 686
- Coburg, G. 131
- Cokov, Petar 123
- Coudenhove, Max von 100
- Crha, Václav 598
- Czech, Ludwig 136, 165, 177, 268
- Czernin, Ottokar 86, 96, 97
- Čapek, Karel 125, 130, 177, 206, 228, 287, 350, 613, 654
- Čapek, Miloslav 833
- Čapek, Otakar 827
- Častoral, Jaroslav 842, 843
- Čech, Antonín 841
- Čelovský, Bořivoj 319
- Černák, Matúš 332, 358, 359, 373, 380, 411, 412, 601
- Černovský, František 457, 466, 559
- Černý, František 648, 730, 768
- Černý, Jan 124, 391, 490
- Černý, Jiří 836
- Černý, Josef 341, 602, 603, 620, 626, 633, 638–640, 643, 648, 650, 662–665, 676, 680–684, 686, 689, 691–693, 697, 698, 701, 702, 709, 710, 715–717, 720, 737, 740, 741, 743, 752, 754, 755, 782, 784, 789, 794, 801, 816, 827, 842, 852, 855, 856, 858
- Černý, Václav 126, 404, 418, 442
- Červinka, Miloslav 824

- Čihař, Jaroslav 681
 Čipera, Dominik 759, 853, 857
 Čížek, Jaroslav 678, 744
 Čulík, Stanislav 599
 Daluge, Kurt 525
 Damm 559
 Darré, Walther 803
 Daubek z Voseka von, Eduard 31
 David, Josef 714
 Davídek, Václav 25
 Dejmek, Jindřich 334
 Delbos, Yvon 240, 241
 Dellin, Eduard 855
 Dembicki, advokát 496
 Dérer, Ivan 196, 213, 226, 254, 270, 271,
 282, 307, 313, 314, 322, 414, 417
 Deym, Bedřich 83
 Dieška, Josef 854
 Dítko, Václav 162
 Diviš, J. 452
 Dobiáš, Jindřich 336, 337, 672
 Dolanský, Josef 136, 377, 378, 761
 Dominik, Rudolf 165
 Domorázek, Karel 297
 Donát, Václav 128, 129, 135, 141, 189,
 326, 374, 788
 Dostál František 81
 Dostál, Karel 375
 Dostál, Vladimír 225, 293, 575
 Dostálek, Jan 231
 Dostojevskij, Fjodor Michajlovič 815
 Doubek, Jan 398
 Doubrava, František 788, 855
 Drahoukoupil, František 461, 463, 485,
 490, 508, 512, 513, 530, 557, 313, 385,
 720
 Drásal, Miroslav 531
 Drbal, Karel 343, 783
 Drgač, Šimon 472
 Drhovský, Jan 304
 Drtina, Prokop 329, 351, 416, 599, 760,
 761, 764–767, 776, 779, 794, 796–798,
 806, 810, 832
 Dub, vězeň 849
 Dubický, Jan 141, 147, 295
 Dubický, Jaroslav 166
 Dufek, Josef 312
 Dukát, Ludvík 663
 Dundr, Vojtěch 289, 309, 374, 482, 487,
 488, 551, 557
 Dunovská 480
 Dürich, Josef 62, 63, 78, 83, 84, 91, 409,
 451
 Dušek, Cyril 79
 Dušek, J. V. 229
 Ďuriš, Július 588, 589–592, 597, 622,
 630, 727, 756, 771, 827
 Dvořáček, Jan 231, 355, 654
 Dvořák, Jan 34, 52, 54
 Dyk, Viktor 96, 175
 Ebert, advokát 507
 Ečer, Bohuslav 696
 Eichborn, chodbař 673
 Eisenberger, Alexej 692
 Eisenlohr, Ernst 247, 274, 278, 279–282,
 286–293, 295, 296, 312, 319, 401, 500,
 514, 524, 546, 606, 607, 612, 613, 634,
 635, 641, 651, 666, 672, 693, 694, 705,
 710, 731, 756, 799, 803, 848
 Eliáš, Alois 355, 357, 359, 366, 379, 388,
 413–418, 421, 422, 442–444, 453, 457,
 458–460, 464, 471, 473, 482, 483, 488,
 496, 497, 501, 506, 521, 529, 549, 557,
 602, 604, 609, 612, 656, 660–662, 671,
 683, 685, 692, 693, 702, 708, 709, 725,
 745, 759, 788, 793
 Eliáš, dozorce 836
 Englsman 610
 Erst, sekční šéf 53
 Esterházy, János 201, 210, 215, 373, 589,
 839
 Fábry, P. 24
 Fajfr, Jaroslav 540, 676, 679, 748, 792
 Faroun, František 720
 Faucher 692
 Feierabend, Ladislav Karel 167, 241, 243,
 336, 342, 352, 356–60, 366, 373, 382,
 388, 391, 392, 402, 406, 413–15, 417,
 433, 435, 436, 443, 455, 458, 459, 463,
 466, 470, 510, 529, 571, 572, 574, 575,
 583, 590, 621, 622, 624–628, 661, 662,
 672, 682, 758, 764, 766, 775, 778, 783,
 784, 790, 793, 803, 806, 827, 858
 Ferulík, Alois 636, 637
 Fetter, František 672
 Fiala, Bohuslav 676, 678, 695, 792
 Fiedler, František 83
 Fierlinger, Zdeněk 275, 462, 570, 575,
 590, 767
 Fifka, Jiří 530

- Filip, Josef 788
 Filípek, Jan 527, 529, 530, 533
 Firbas, Erich 44–46
 Firt, Julius 571, 572
 Fischer, Otakar 164, 357, 358, 359, 360, 373, 390, 391, 394, 395, 399, 421, 442, 443, 638, 639, 647, 648, 650, 663–665, 675, 678, 684, 687, 688, 693, 694, 698, 701, 702, 709, 714, 715, 733, 737, 739, 740, 743, 744, 749, 751, 752, 754, 755
 Flajšerová, Anděla 717
 Fleischer, Oskar 489, 535, 631
 Flieder, Robert 446, 463, 557
 Fořt, Josef 83
 Franco, Francisco 493
 Frangeš 234
 Frank, Karl Hermann 440, 443, 471, 481, 482, 491, 497, 500, 501, 503–505, 514–518, 521–525, 533–537, 541–549, 554–556, 558, 562, 564, 566, 567, 586, 600, 602, 604, 610–614, 643, 651, 656, 660, 662, 663, 665, 672–675, 681, 688, 692–694, 701, 702, 721, 756, 767, 771, 772, 776, 777, 785, 787, 841
 Franke, Emil 185, 195, 206, 228, 232, 252, 338
 Frankenberger, Otakar 217, 480
 František Ferdinand d'Este 72
 František Josef I. 27, 48, 72, 81, 198
 Fraštacký, Rudolf 854
 Frčka, starosta 584
 Frick, Wilhelm 517, 556
 Friderici 440
 Friedl, Josef 456
 Friedrich, Emil 785
 Friese, Rudolf 560
 Fritsch von 240
 Fritscher, Alexander 449
 Fučík, Bedřich 827, 849
 Fučík, Julius 785, 786
 Fuchs, gestapák 535, 551, 554, 564
 Gajda, Radola 137, 143, 161, 165, 177, 194, 199, 228, 251, 340, 360, 378, 408, 409, 420, 423, 430, 459, 598, 659, 667, 680, 688, 733, 736, 738, 739, 773, 784, 794
 Galan, Ludwig 111
 Galandauer, Jan 71
 Gašpar, Jozef Tido 832
 Gašparíková-Horáková, Anna 212, 218
 Gautsch, Paul 48
 Gavenda, Štěpán 830
 Gebhart, Jan 325
 Gies 491, 497, 556
 Goebbels, Joseph 240, 264, 310, 311, 643, 664, 668, 669, 679, 706, 726, 749, 773
 Gojdič, Pavol 833
 Goller, 507
 Gottwald, Antonín 627
 Gottwald, Klement 177, 178, 199, 200, 377, 545, 570–574, 627, 628, 631, 645, 705, 761, 764, 766–768, 778, 802, 809–812, 828, 837
 Gottweis, Jan 303, 648, 668, 674, 688, 689, 692, 694, 701, 710, 711, 729, 732–736, 738–742, 751, 755, 768, 788
 Gregor, Antonín 760, 798
 Gregory 457, 523
 Grégr, člen Národního souručenství 439
 Grégr, Eduard 20, 498
 Grégr, Julius 498
 Grégr, Vladimír 498, 499, 520
 Groh, Josef 95
 Grospič, František 637, 644, 648, 654, 673, 696, 698, 701, 710, 726, 727, 761, 762, 768, 772
 Gruener, medik 496
 Grünvald 167
 Guoth, Jonáš 90
 Habrman, Gustav 83, 91
 Habsburk, Otto von 680
 Hacker, Gustav 260, 285, 458, 675, 854
 Haering, generál 496
 Hácha, Emil 351–357, 359, 361, 369, 372, 375, 376, 380–383, 394, 414–416, 418, 421–423, 425, 426, 429–431, 433, 437, 438, 440, 442–444, 458, 459, 467, 470, 486, 487, 492, 496, 497, 499, 501–504, 517, 519, 520, 551, 552, 556, 560, 561, 585, 586, 598, 599, 601, 602, 604, 608, 609, 619, 634, 638–640, 642, 653, 655, 656, 659, 661, 662, 670, 674, 676, 680–683, 685, 688, 691, 701, 703, 706, 708, 709, 717, 731, 732, 735, 736, 738, 739, 754, 762, 782, 784, 785, 793, 794, 839, 855
 Hácha, Theodor 785
 Háchová-Rádllová, Milada 375, 680
 Hájek, Jan 239, 270, 286, 291, 391, 447, 542, 544, 548

- Hájek, Jiří 673
Hájíček, Jaroslav 452, 697
Hájková, Josefa 27
Hájková, Marie 704, 788
Hajn, Alois 21
Hajn, Antonín 77, 79, 83
Hajšman, Jan 78, 79, 91, 92
Hak 84, 85
Halík, Rudolf 141, 142, 183, 189, 193,
263, 265, 293, 297, 303, 313, 373, 383,
401, 403, 407, 413, 419, 447, 448, 457,
482, 483, 491, 492, 493–495, 498, 513,
514, 523, 524, 559, 604, 607, 616, 650,
669, 673–675, 677
Hallman 486
Hamáček, František 683
Hammond, generál 568
Hampl, Antonín 185, 189, 191, 193, 195,
196, 213, 214, 226, 228, 261, 294, 322,
329, 338, 341, 342, 343, 357, 367, 394,
403, 424, 425, 438, 443, 455, 458, 459,
461, 463, 464, 471, 472, 474, 486, 487,
488, 523, 545, 601, 609, 616, 634, 670,
671, 681, 685, 691, 794, 856
Hanousek, Jan 454, 455
Hanus, Rudolf 587, 588
Hardegg, kníže 578
Harzmann, prokurátor 506
Haškovec, Ludvík 663
Haššík, Štefan 368, 415
Haushofer, Albrecht 245, 247
Havelka, Jiří 357, 358, 359, 388, 394,
406, 413, 416, 421, 435, 436, 440, 441,
442, 443, 444, 448, 486, 497, 510, 517,
518, 532, 550, 552, 602, 603, 609, 638,
647, 648, 650, 656, 659–663, 670, 676,
680, 681, 683, 685–687, 689, 691–693,
698, 701, 702, 708, 709, 713, 714, 739–
744, 749, 751, 752, 754, 755
Havelka, Libor 592
Havelka, Roman 50
Havlíček, Eduard 559
Havránková, Zdeňka 581–583, 587
Heidler, Gustav 95
Heidrich, Arnošt 681, 686, 696, 697, 734,
853, 854, 857
Hejda, Jiří 824, 838
Hejret, Josef 449, 450
Heller 268
Hencke, Andor 288, 351, 352, 367, 380,
381, 391, 402, 425, 437, 514
Henlein, Konrad 156–160, 164–167, 170,
179, 186, 193, 199–201, 205, 209, 233,
234, 236, 238, 243–247, 250, 251, 255–
257, 260, 262–266, 270–274, 276, 278,
279, 285, 286, 288, 289, 296–299, 301,
306, 309, 310, 318, 348, 378, 436, 439,
440, 443, 492, 493, 500, 504, 514, 515,
518, 523, 589–591, 600, 606, 608, 611,
613, 614, 634, 641–643, 649, 651, 660,
662, 663, 665, 666, 668, 672–675, 683,
686, 688, 691, 711, 736, 741, 750, 753,
777, 796
Heráfová, E. 841
Herlinger, Alfred 89
Hess, Rudolf 336, 337, 617, 672
Hesse, vládní rada 366, 401
Heumos, Peter 142
Heydrich, Reinhard 391, 448, 474, 478,
495, 500, 501, 502, 504, 505, 520, 525,
526, 651, 674, 708
Hieke, František 452, 507, 508, 511, 512,
697
Hilgenreiner, Karl 157, 268
Himmler, Heinrich 651
Hitler, Adolf 160, 167, 193, 228, 240, 247,
258, 271, 272, 278, 282, 283, 288, 289,
293, 297–299, 302, 304, 313, 318, 322,
323, 330, 334, 336, 337, 348, 368, 376,
380, 388–392, 400, 401, 403, 411, 414,
417, 418, 420, 421, 423, 425–427, 431,
433, 434, 437, 441–443, 456, 483, 495,
496, 502, 503, 514, 534, 552, 571, 590,
602, 609, 610, 626, 634, 638, 639, 641–
643, 655, 657, 659, 661, 672, 680, 685,
686, 690, 697, 703, 706, 720, 734, 750,
753, 756, 758, 762, 764, 765, 767, 777,
779, 782, 785, 792, 811, 853
Hlinka, Andrej 88, 119, 157, 160, 169,
177, 190, 192, 194, 204–208, 210, 213,
215, 217, 254, 261, 270, 273, 296, 314,
316, 332, 333, 411, 589, 590, 854
Hlinka, Antonín 584
Hnídek, František 89, 98
Hobl, Vladimír 663
Hobza, Antonín 133
Hodáč, František Xaver 338, 340, 420,
423, 634
Hodinová-Spurná, Anežka 572

- Hodný, Josef 152
Hodža, Fedor 852
Hodža, Milan 31, 62, 88, 89, 91, 96, 109, 128–131, 134, 135, 137–139, 141–145, 147, 165, 168–172, 177, 179–183, 185–193, 195, 198, 202–209, 212, 214–218, 220, 223, 226, 228, 231–235, 243–249, 255, 260, 261, 263, 266, 270, 275, 276, 279–282, 284–287, 289–291, 294, 296, 297, 303, 305–307, 309, 313–316, 318, 319, 322, 326, 327, 332, 333, 345, 348, 350, 366, 379, 418, 453, 455, 458, 459, 462, 470, 475, 509, 510, 525, 537, 545, 852
Höfer, důstojník 56, 57
Hofman, František 84
Hoffmann, Camill 286
Hoffman, L. 235
Hofrychter, Jaroslav 688, 746
Holec, Roman 62
Holeček, Josef 457
Holeček, Vojtěch 397, 451, 452, 701
Holík 790
Holý, Václav 463
Honsl, Václav 855
Hora, J. 615–617, 633–636, 743, 772, 773, 775, 778
Horáček, Cyril 39, 41
Horák, Bedřich 235
Horák, Josef 622, 624
Horák, Tomáš 721
Horáková, Milada 838, 858
Horský, farář 83
Hoser, lékárník 496
Hossbach, Friedrich 240
Hostička, Bedřich 832, 858
Hověžák, Václav 827
Hovorka, Jan 44, 80
Hovorka, Karel 80
Hrabík, Martin 65, 216, 225, 423, 473, 485, 508, 652, 856, 859
Hrabíková-Šámalová, Marie 862
Hrabar, Konstantin 253
Hrdina, strojník 32
Hrdlík, Čestmír 827
Hrnčiar, Alexander 368, 415
Hromádka, ing. 465, 700, 711
Hromádka, vězeň 535
Hromádka, František 80
Hromádko, Vilém 551
Hrubec, Rudolf 467
Hrubý, Adolf 40, 162, 438, 469, 589, 590, 598, 609, 619, 640, 726, 790, 832
Hrubý, E. 21
Hrubý, Josef 361
Hruška, Jan 462, 473, 783
Hříděl, Oldřich 593
Hudec, Josef 80
Husák, Gustáv 778, 837
Husák, Otakar 489, 490
Husárek, Karel 540, 545, 546
Hutzbüchler, korespondent 516
Hubená, Berta 311
Hübschmann, Antonín 674
Hübschmann, Otakar 83
Huder, JUDr. 663
Huško, Karol 202, 203
Hybš, František 25, 33, 37, 38, 44, 49, 51, 52, 62, 69, 74, 75, 83, 101, 107, 113
Hybšová, Anna 475
Hynek, Antonín 566, 856
Chadima, Vladimír 838
Chaloupka, František 106
Chalupa, gen. 142, 143, 155
Chalupa, Eduard 796
Chalupa, Karel 340, 420, 423, 483, 555, 609, 681
Chalupník, Václav 113, 818
Chalupný, Emanuel 125
Chamberlain, Neville 300, 323, 328, 387, 426
Chloupek, Antonín 221, 386, 558
Choc, Václav 77, 83, 85
Chotková, Žofie 72
Christie, Graham 201
Chvalkovský, František 182, 237, 242, 284, 334, 345, 350–352, 356, 359, 367, 377, 387, 388, 390, 391, 392, 396, 414, 415, 418, 420–422, 426, 429, 431, 442, 448, 456, 466, 482, 483, 493, 496, 500, 502, 503, 519, 523, 601–603, 608, 634, 639, 641, 655, 658, 661, 664, 669, 670, 673, 676, 677, 681, 685, 687, 705, 708, 710, 731, 743, 744, 747, 754, 762, 777, 782, 784, 791, 853
Illner, soudní rada 506
Ingr, Sergej 451, 464, 509
Ivák, Ján 165
Jacobi, Walter 560, 561
Jágr, Josef 477, 478, 565

- Jakl 480
 Jakubčík, strážmistr 830
 Jakubec, Theodor 554, 558, 560, 562, 564
 Janda, František 768, 799
 Janin, Maurice 692
 Janoušek, odbojář 476
 Janoušek, Antonín 175
 Janoušek, Karel 832
 Janoušek, Miroslav 720
 Janoušková, Marie 720
 Janoušková, Štěpánka 311, 312
 Jánský, Jan 592
 Jareš, František 457
 Jareš, Josef 51, 342, 406, 483, 503, 553
 Jehl, Ludvík 695, 706
 Jehlička, Ladislav 827
 Jelínek, Harry 682
 Jelínek, Jaroslav 397, 463, 472, 473, 485, 697, 700, 701, 758
 Jeníček, Ladislav 343
 Jensenová-Podešvová, M. 580
 Jeřábek, Čestmír 848
 Jeřábek, Hynek 80
 Jeřábek, Václav 80
 Ježek, Čeněk 25, 239, 390
 Ježek, František 296
 Ježek, Josef 683, 684
 Jína, Jan 461, 498, 520, 521, 523
 Jindra, Václav 30, 309, 310, 315, 316, 421, 503, 583, 585, 775
 Jíra, J. 459
 Jirásek, Alois 97, 815
 Jirka, Josef 232
 Jiroušek, Josef 343
 Jonáš, Karel 39, 45, 54, 89, 105
 Josef II. 298
 Jošt, Josef 451–453, 460, 474, 475, 485, 489, 490, 499, 506–508, 511–513, 520–523, 604, 698, 700, 701
 Jozek, císařský rada 56
 Jun, Antonín 39, 50, 128, 187, 222, 223, 260, 398, 447, 448, 453, 473, 482, 525, 668, 669, 697, 700
 Jung, Rudolf 502, 605
 Jungmann, Jindřich 767
 Jungwirt, Emil 843
 Juriga, Ferdinand 88
 Kádner 267
 Kadrnka, František 827
 Kaftan, agrární poslanec 54
 Kahánek, Ferdinand 156, 157, 183, 184, 187, 192, 196, 198, 200, 203–206, 210, 212, 220–222, 242, 260, 263, 284, 294, 297, 309, 318, 330, 349, 366, 407, 418, 447–453, 475, 507, 508, 511–513, 523–525, 555, 607, 614, 630, 634, 641, 651, 666, 668–670, 673, 686, 689, 694, 695, 697, 698, 700, 701, 705, 734, 754
 Kalburov, Marin M. 167
 Kalfus, Josef 231, 232, 252, 315, 356–360, 388, 421, 462, 598, 601, 619, 640, 690, 698, 832
 Kalinin, Michail Ivanovič 267
 Kalista, Zdeněk 283, 284, 289, 827
 Kalousek, Josef 20
 Kalvoda, Alois 50, 294, 295
 Kalvoda, Josef 71, 858
 Kampelík, Cyril 36
 Kaplan, J. 488
 Kaplický, Jindřich 225, 302, 477
 Kapras, Jan 357–360, 366, 375, 386, 421, 457, 458, 660, 759
 Karas, Ladislav 283, 481
 Karel I. 81, 86, 90
 Karhan, Ladislav 827
 Karmasin, Franz 412, 613, 614, 667
 Kárová, účastnice sjezdu 52
 Kašpar, Karel 205, 335, 355, 418, 484
 Kaufner, Ladislav 648, 729, 734–736
 Kazda, Josef 496
 Kepl, tajemník 496
 Kinkal, Anton 507
 Kirkien, Leszek 450
 Klapka, Otakar 340, 353, 365, 381, 409, 420, 423, 440, 442, 452, 453, 455, 473, 476, 496, 507, 545, 634, 856
 Klášterský, Jiří 482
 Klecanda, Vojtěch Vladimír 598, 616
 Klein, Robert 488
 Klimek, Antonín 176, 571
 Kliment, Josef 381, 403, 435, 448, 560, 561, 598, 619, 640, 676, 685
 Klindera, Ferdinand 106, 108, 113, 120, 156, 234, 241, 273, 345, 493, 516, 653, 764, 765, 767, 790
 Kločurak, Stepan 410
 Klofáč, Václav 77, 83, 85, 98, 186, 194, 195, 206, 228, 253, 259, 361, 380
 Kloss, Milan 818, 823

Kloub, František 721
 Klouda, Antonín 150, 194
 Klučina 454
 Klumpar, Vladislav 355–359, 368, 375,
 382, 383, 388, 410, 413, 419, 422, 437,
 439, 442, 466, 685
 Kmoch, František 49
 Knap, Josef 827
 Knetl, Josef 787, 788
 Kniestädt, mistr 524
 Knöchel, Gustav 674, 848
 Kobsinek, Ladislav 729
 Kocián, Přemek 843
 Kocourek, ředitel 240
 Kohout, Bohuslav 496
 Kohoutek, Josef 496
 Koch, Walter 282
 Kokeš, Otakar 757, 809
 Köllner, Fritz 848
 Komenda, Václav 223
 Kopačka, Josef 801
 Kopecký, Jan 627
 Kopecký, Rudolf-Kauders 449, 479, 548
 Kopecký, Václav 267, 273, 280, 376, 377,
 599, 621, 628, 761, 764–766, 786, 802
 Kopeček 477
 Korčák, Rostislav 192, 202, 203, 215,
 361, 402, 445, 481, 559, 673
 Korda, Alexandr 832
 Kordač, František 83
 Kostílková, Gertruda 291, 302
 Kotlant, agrární poslanec 55
 Koudelka, Josef 50
 Kozáková, Betty 834, 842
 Kozelka, Bedřich 648, 729, 731–743, 751,
 768, 769
 Kožušníček, Alois 724
 Krajina, Vladimír 566, 627, 672, 763,
 776, 779
 Krajská, Anna 25
 Krajský, Matěj 25
 Král, docent 482
 Král, Václav 276, 460
 Kramář, Karel 62, 79, 80, 82, 83, 85, 98,
 104, 124, 132–135, 137, 157, 161, 175,
 177, 186, 190, 194, 200, 211, 213, 232,
 261, 270, 355, 389, 390, 444, 602, 669
 Kratochvíl, knihovník 496
 Kratochvíl, Jaroslav 483
 Kraus, Arnošt 55
 Kraus, Karel 100
 Krbec, Karel 140, 166
 Krebs, Hans 502
 Kreibich, Karel 186
 Krejčí, vězeň 843, 845
 Krejčí, Antonín 477, 564, 565
 Krejčí, František Václav 71
 Krejčí, Jaroslav 357, 359, 373, 408, 411,
 421, 501, 530, 557, 562, 597, 598, 601,
 619, 640, 653, 668, 685, 709, 790, 819,
 832, 849
 Krejčí, Ludvík 238, 253, 540, 545–547,
 678, 679, 744, 747, 748, 757, 758, 777,
 792
 Krejčí, Tomáš 691
 Kresák, redaktor 202
 Krofta, Kamil 20, 184, 186, 187, 209,
 218, 239, 247, 252, 269, 270, 272, 282,
 287–289, 298–301, 303, 313, 334, 539,
 547, 566, 606, 663, 707, 764
 Kroiher, František Jan 39, 62, 150, 162,
 173, 198, 216, 302, 632, 788, 840
 Kropáček, V. 451, 460
 Krupička, Jiří 834, 848
 Krychtálek, Vladimír 366, 399–401, 407,
 447, 451, 457, 472, 473, 495, 501, 547,
 559, 598, 604, 608, 616, 641, 651, 652,
 667–672, 675, 705, 731, 768, 776, 788
 Krž, Vojtěch 56
 Křelina, František 827
 Křemen, Adolf 274, 304, 305
 Křemen, Jaroslav 559, 598, 776, 796
 Křivský, Pavel 834
 Kříž, Alois 690
 Kříž, Jaroslav 145
 Kříž, Karel 261, 263
 Kubata, Antonín 80
 Kubata, Jakub 727
 Kubíček, Josef 111
 Kubiš, Jan 525
 Kubr, Stanislav 21, 33, 34, 40, 42, 43, 172
 Kučera, Eduard 849
 Kučera, Karel 176, 531
 Kučerová-Bartošová, A. 481
 Kučerová, Zdeňka 849
 Kůla, Antonín 477, 484
 Kudláček, Čeněk 451
 Kuklík, Jan 325, 342, 427
 Kulvajt, Jan 683
 Kumpošt, Prokop 694

- Kuncipál, František 842
 Kuncíř, Ladislav 827
 Kundt, Ernst 248, 286, 288, 360, 362,
 367, 374, 401, 500, 518, 608, 611–614,
 655, 665–668, 670, 674, 688, 731,
 736
 Künzl-Jizerský, Rudolf 296
 Kural, Václav 278, 293, 319, 452, 453,
 455
 Kutlvašr, Karel 665, 821, 832, 833
 Kutnar, František 20, 224, 302, 343, 345
 Kvaček, Robert 313, 422
 Kvapil, Jaroslav 88, 96, 97, 350, 366
 Kyjovský, Vojtěch 667
 Lammers, Hans 552
 Lanc, Josef 648, 690, 729, 730, 742
 Landa, F. 588
 Langar, Jan 827
 Laška, konzul 346
 Laštovička, Bohuslav 464, 573
 Lauer, Ernst 56
 Laurin, Arne 144, 159, 297
 Laušman, Bohumil 463, 485, 628, 697,
 700, 767, 784
 Lautz 505, 524
 Ledvinka, komisař 143
 Leger, Karel 74, 75
 Lehocký, Emanuel 91
 Leich, John 852
 Leimer, Willy 786
 Lenin, Vladimír Iljič 177, 266, 267
 Lettrich, Jozef 624
 Levin, Viktor 406
 Libinský, Rudolf 554
 Lichner, Ján 332, 340, 358, 411, 462, 485
 Linhart, Karel 815
 Linhart, Ludvík 588
 Lipský, Vladimír 338
 Loevenstein, Karel 142, 157, 217, 295,
 314, 484, 701
 Loevensteinová, Karla 484
 Loevensteinová, Pavla 484
 Lolek, Stanislav 50
 Lom, František 343
 Lukášek, Ladislav 827
 Luža, Vojtěch 459
 Macalík, Ferdinand 682
 MacDonald, Callum 488
 Mackenzie, Compton 781, 782
 Maček, Vladimír 763
 Magerstein, Vilém 491, 495, 497, 505,
 520, 524, 525, 534, 612
 Mach, Alexander (Šaňo) 373, 380, 413,
 415, 777, 778, 832
 Mach, Václav 462, 474, 783
 Macháček, František 462, 783
 Machalka, Augustin 833
 Machatý, Eduard 336, 484
 Machník, František 114, 1525, 165, 174,
 193, 222, 248, 252, 267, 281, 282, 297,
 306, 309, 322, 326, 327, 348, 350, 459,
 482, 495, 523, 534, 539, 547, 556, 562,
 576, 589, 599, 603, 668, 710, 764–767,
 790, 812
 Machník, rolník 788
 Maixner, Adolf 181, 188, 353, 680, 681,
 784, 785
 Majer, Václav 574
 Maláč, Oldřich 449
 Malloch 500
 Malypetr, Jan 106, 124, 128–130, 135,
 137, 139, 141, 144–149, 155, 156, 159,
 164, 165, 168, 169, 180, 181, 184, 187,
 189, 191, 198, 211, 216, 218, 231, 257,
 267, 309, 313, 326, 350, 351, 365, 412,
 458, 459, 616, 631, 647, 660, 662, 668,
 764, 766, 780, 786, 789, 790
 Mandelík, Robert 406
 Mandlová, Adina 483, 598
 Mann, Quido 555
 Mareček, redaktor 539, 547
 Marek, Ferdinand 283
 Marek, Jan 223
 Marek, Ludvík 108
 Marek, Karel 645, 648
 Mareš, František 161, 226
 Mareš, lékař 76
 Markovič, Ivan 257
 Markvart, Ladislav 827
 Mařák, Julius 50
 Masaryk, Jan 169, 185, 188, 191, 193,
 198, 213, 320, 462, 779
 Masaryk, Tomáš Garrigue 38, 39, 45–47,
 77–79, 84, 86, 90, 92, 93, 96, 97, 100,
 104, 105, 125, 127, 130–132, 136–140,
 143, 144, 146, 151, 153, 156, 159, 163,
 169, 175–185, 188–192, 194–196, 198–
 203, 205, 211, 212, 216, 218, 228, 232,
 243, 270, 324, 347, 350, 351, 355, 390,
 426, 444, 457, 510, 514, 538, 539, 541,

- 542, 544, 575, 636, 639, 640, 656, 673,
690, 701, 705, 708, 709, 712, 725, 760,
781, 782, 785, 809, 837, 852
- Masaryková, Olga 179
- Mastný, Vojtěch 184, 187, 237, 247, 281,
284, 286, 421, 598, 655, 661, 677, 681,
685, 686, 687, 695, 701, 781, 782
- Mašata, František 58, 128, 139, 141, 142,
166, 326
- Mašata, Jaroslav 462, 482,
783
- Maštálka, Jindřich 83
- Materna, ministerský rada 454
- Matoušek, O. 457
- Mattuš, Karel 83
- Matula, Antonín 62, 113, 263, 365
- Mecsér 234
- Mečíř, Karel 82, 156, 157, 234, 237, 242,
275, 289–291, 546, 612, 653, 666, 672,
705, 854
- Mečíř, Vítězslav 496
- Mejstřík, Zdeněk 498, 520
- Mencák, Augustin 223, 559
- Mesároš, MUDr. 838
- Mesicki, Jiří 834, 835
- Mičkalová 563
- Mihalake 299
- Mikolajczyk, Stanislaw 624, 763, 852
- Mikulíček, Vítězslav 288
- Milčic, Richard 814
- Miller, D. 120, 125
- Milota, František 23
- Milotová, Anna 23
- Mirovský, plukovník StB 837
- Míšek, Eduard 80
- Míšek, František 406
- Míšek, Josef 74
- Míšek, Ladislav 74
- Míšek, Matěj 74, 85
- Míšek, Václav 74, 454
- Mlčoch 207, 545
- Mohapl, Gustav
- Mölzer 557
- Moravčík, V. 203, 204
- Moravec, Alois 251
- Moravec, Bohumil 801
- Moravec, Emanuel 430, 501, 537, 538,
547, 557, 559, 564, 671, 674, 677, 685,
686, 735, 762
- Moravec, František 462, 676, 748, 792
- Moravec, J. 96
- Morávek. dr. 74, 75, 791
- Morávek, Václav 476
- Moser, major 56, 57
- Mrazík, Vladimír 472, 474, 482, 485, 783
- Mráz, Jaroslav 721
- Mrázek, Raymund 832
- Mrkvan 482
- Mrskošová, Anna 166
- Muna, Alois 175, 200
- Munk, Ervín 648, 729, 731–743, 751, 768,
769
- Musil, Josef 214, 525
- Mussolini, Benito 228, 301, 323, 334, 380
- Myslivec, redaktor 44, 45
- Naegle, Artur 175
- Najman, Josef 190, 207, 209, 210, 231,
261, 270, 609
- Našinec, František 625, 626
- Navara 555
- Nebeský, Josef 223, 425, 461, 472, 482,
552 609, 624, 671, 691, 803, 812, 819
- Nečas, Ctibor 408
- Nečas, Jaromír 374, 463, 464, 661
- Nečas, Vincenc 697
- Nečásek, redaktor 45
- Nedoma, J. 807
- Nedvědová, Gusta 715
- Nechanský, Jaromír 499
- Nejedlák, Josef 462, 783
- Nejedlý, Zdeněk 38, 628, 766
- Němec, Antonín 83
- Němec, Augustin 856
- Němec, Bohumil 191, 206
- Němec, Hynek 496
- Němeček, J. 450
- Nepilý, František 61
- Nestával 453
- Netík, Jan 654, 658, 676, 679, 697,
743–745, 747, 792
- Netolický, J. 85
- Neumann, Bohumil 729, 730, 732–736,
740, 742, 751, 768
- Neumann, Stanislaw Kostka 702
- Neurath, Konstantin von 240, 286, 437,
440, 442, 443, 488, 495, 600, 602, 609,
617, 643, 661, 689, 733, 749, 804, 848
- Neuwirt, Rudolf 406
- Neuwirth, Hans 200, 260, 288, 613, 614,
616, 665, 686, 848

- Nickl, Heinz 786
 Nolč, Slavoj 278, 279, 281, 287–292, 509,
 510, 512, 634, 672, 784
 Nosál, František 676, 792, 833
 Nosek, Václav 575, 574, 586, 599, 602,
 615, 627, 628, 765, 768, 771, 781, 801,
 802
 Novák, Arne 39, 253
 Novák, J. 588
 Novák, Jiří 863
 Novák, Karel 391, 664, 683
 Novák, Rudolf 616, 690
 Novák, Stanislav 626
 Novák, V. 771
 Novák, Václav 838
 Novotný, Jan 28
 Novotný, J. V. 361
 Novotný, Ludvík 626
 Nový, Karel 32
 Obov 123
 Obrtel, František 43
 Odložilík, Otakar 853
 Okánik 62, 137
 Olejník, František 142, 162, 173
 Olt, mlynář 564
 Opletal, Jan 465
 Opočenský, Jan 557
 Osuský, Štefan 186, 187, 209, 450, 453,
 455, 459, 464, 475, 509, 541, 542, 570,
 571, 779, 852, 853
 Outrata, Edvard 464, 465, 485, 501, 509,
 690, 700
 Pácal, Václav 572, 574
 Pádecký, Jan 590
 Palacký, František 19, 92, 457
 Paleček, Antonín 343
 Paleček, Pavel 842
 Palivec, Josef 287, 350, 391, 456, 834
 Papan, Franz von 235, 634
 Papoušek, František 496
 Papoušek, Jaroslav 298
 Pasák, Tomáš 421
 Patton, George S. 566
 Pavlova, N. 364
 Pek, Bedřich 838
 Pekař, ředitel 637
 Pekař, Josef 25, 87, 191, 194, 232, 283,
 491
 Pelich, Anton 833
 Pelíšek, redaktor 616
 Pelouch, Stanislav 787, 788
 Pěničik, Josef 527
 Penížek, Josef 82
 Pergler, Karel 143, 409, 541
 Pergner, Václav 838
 Peroutka, Ferdinand 86, 93, 116, 168,
 179, 195, 216, 287, 288, 350, 354, 360,
 381, 395, 615, 623, 646, 729, 757, 769,
 786, 788, 789, 857
 Peřka, Felix 833
 Peschka 44
 Pešek, Josef 833
 Pešek, Teodor 80
 Peška, prof. 496
 Peters, malíř 530
 Peters, Gustav 201, 216, 288, 614, 616,
 674
 Petkov, Nikola 763
 Petri, příslušník SS 506
 Petrigall, Jurko 111
 Petrzelka, lékař 76
 Petříček, Josef 648, 689, 690, 729, 730
 Petschek, Franz 316, 405
 Pfitzner, Josef 440
 Pícha, biskup 472
 Pijáček, Antonín 645, 648, 665, 673, 696,
 697, 708, 781, 782
 Píka, Heliodor 485, 677, 697, 747, 748,
 792
 Pilař, Bohumil 467, 559, 584, 587
 Pilař, František 66
 Pilař, Václav 65, 66, 559, 562, 579–582,
 584, 587
 Pilařová, Marie 65, 67, 559
 Pilný, Josef 590
 Pilsudski, Józef 300, 542
 Piřha, Evarist 448, 461, 485, 783
 Piřha, Václav 785
 Pitra, Jan 33, 36
 Pivenj, zahraniční referent 275
 Plaček, Štěpán 776
 Pleschinger-Božinov 484
 Plesl, Jan 626
 Podlipná, Anna 95
 Podlipná, Antonie 253
 Pokorný, Bedřich 311, 599, 610, 614–616,
 668, 671, 672, 776
 Pokorný, Josef 496
 Poláček, Ladislav 462, 783
 Polan, Josef 80, 85

- Polánek, Josef 801
 Polanský, Vilém 648, 683, 729, 730
 Polonyj, Jožka 563
 Popelka, Augustin 496, 503, 556, 598,
 676, 685, 785
 Potůček, Vojtěch 66
 Pousta, Zdeněk 831
 Prášek, Karel 21, 40–42, 47, 48, 57, 59,
 60, 66, 77–79, 106, 109, 110, 112, 129,
 175, 773
 Preininger, Miloslav 773, 774
 Preisner, soudce 430
 Preiss, Jaroslav 132, 148, 157, 191, 240,
 252, 262, 302, 314–317, 351, 381, 408,
 430, 482, 598, 610, 640, 653, 701, 827
 Preissig, Vojtěch 465
 Prchala, Lev 410, 449–451, 627, 694,
 700, 804, 807
 Princip, Gavriilo 72
 Procházka, Adolf 463, 685, 766
 Procházka, G. A. 481
 Prokop, Čeněk 530, 722, 723
 Prokop, Václav 152
 Prokůpek, Adolf 62, 95, 96, 106, 306
 Prokůpek, Jan Antonín 96
 Prokůpek, Václav 827
 Průher, ředitel věznic 807
 Průša, architekt 559
 Průša, František 458, 532
 Pružinský, Mikuláš 373, 412, 415
 Přeb, František 229
 Pšenička, Karel 167
 Pužman, Jaroslav 462
 Racek, Armin 693, 734
 Rádlová, Milada 375, 552
 Raeder, Erich 240
 Raichl, Pravomil 830
 Raim 555
 Rais, Karel Václav 815
 Rais, Štefan 840
 Rákos, ing. 462, 473, 783
 Rambousek, Ota 836, 841
 Rašín, Alois 79, 83, 85, 100, 101, 120,
 270
 Rašín, Ladislav 361, 374, 463, 464, 496
 Rataj, Jan (historik) 278, 325
 Rataj, Jan (politik) 33, 35, 39, 49, 60, 446
 Reban, Jan 799
 Redlich, Josef 72
 Rechcigl, mlynář 564
 Rechcigl, Miloslav 295, 438, 478, 479,
 499, 624, 803, 804, 856
 Reich, Edvard 31, 320, 327, 482
 Reinecke, krajský vedoucí 506
 Rejholec, Václav 681
 Remeš, Antonín 149, 730
 Reš, Jan 496
 Révay, Julian 353, 358, 359, 388, 410, 411
 Ribbentrop, Joachim von 366, 388, 400,
 431, 433, 442, 602, 635, 643, 655, 659,
 669, 670, 677
 Richter, Ferdinand 463
 Ripka, Hubert 132, 136, 140, 156, 231,
 297, 298, 305, 332, 458, 572, 621, 779,
 858
 Ritter, Saverio 215
 Roberts, generál 568
 Robl, Jan 719
 Roda, Stanislav 343, 345, 674
 Rohlíček, Rudolf 39
 Rosenbaum 480
 Rosch, Alfred 159, 201, 236, 288, 614,
 616, 643, 741
 Rosin, Arnošt 717
 Roškotová 785
 Rotnágl, Josef 62
 Roudnický, Václav 66
 Rückl, J. J. 190, 201, 204, 210, 212, 215,
 231, 271
 Rudinský, Jozef 453, 470, 854
 Rudl 516, 518, 671
 Rudolf, Vilém 444
 Ruhman, Ludovít 462
 Runciman, Walter 288, 291, 312, 313,
 316, 608
 Rut, Karel 454
 Ryba, Bohumil 834
 Rydlo, A. 60, 106
 Rydlo, Jaroslav 109
 Rychlík, Jan 97, 416, 778
 Rychtera, Jaroslav 54, 55, 57, 60, 79, 106,
 112
 Rychtrmoc, Robert 605
 Rychtrmoc, Rudolf 564
 Rys-Rozsévač, Jan 345, 409
 Rývová, Anna 128–130, 310, 627, 643,
 666, 667, 688
 Řehák, velkostatkář 540
 Řeháková 480
 Saint Simon, Henri de 815

- Salavec, Josef 250
 Salge, krejčí 596
 Sandner, Rudolf 688, 848
 Sebekowsky, vládní prezident 200, 201,
 260, 310, 518, 607, 611, 613, 614, 675
 Sedláček, Miroslav 807
 Sedlák, Jan 34–36, 55, 91
 Sedlák, Mirko 627
 Sedlář, Bedřich 214
 Seeman, Miloslav 785
 Seemanová, MUDr. 785
 Sechtr, senátor 142
 Seidler, Ernst von Feuchtenegg 97
 Seton-Watson, Robert 201, 462, 662
 Scheiner, Josef 79
 Schiezl 144, 181, 188, 195, 198, 261
 Schmoranz, Zdeněk 134, 261, 311, 397,
 459–461, 485, 634, 695, 724
 Schneeberg, Matěj 28
 Schneeberger, Emil 453, 475, 485, 489,
 500, 507–514, 521, 522, 524, 604, 694
 Schuschnigg, Kurt von 282, 284
 Schwarz, František 361, 373, 449, 450,
 476, 675, 676, 694, 700
 Schwarz, Gustav 497, 498, 505, 520, 524,
 525, 612
 Schwarz, Kurt 390
 Schwarzenberg, Bedřich 57, 83, 448
 Schwarzenberg, František 482
 Sidor, Karol 157, 189, 190, 192, 198, 204,
 206, 207, 210, 226, 254, 262, 333, 357,
 359, 367, 373, 375, 388, 412–415, 417,
 450, 601, 655, 661, 777
 Simov, Stefan 123
 Sinclair, Upton 815
 Singer, příslušník SS 506
 Sipták, Ervín 549, 692
 Sís, Vladimír 451, 463, 697, 758, 839
 Skácel, Miroslav 827
 Sládek, Josef Václav 457
 Slabý, Emanuel 294, 490, 514, 520, 552,
 634, 653, 777
 Sláma, mjr. 462
 Sláma, F. 85
 Slánský, Richard 837
 Slánský, Rudolf 768, 802, 807, 825
 Slavík, Jan 345
 Slavík, Vladimír 281, 509
 Slávik, Juraj 140, 143, 144, 166, 189, 449,
 462
 Slezáková, Marie 494
 Slíva, Leopold 250, 411, 461, 485, 626,
 724
 Smejkal, Oldřich 627
 Smrkovský, Josef 595
 Smutný, Jaromír 464, 615, 780, 799
 Sochr, Augustin 150
 Sokol, Martin 373
 Sonntag, Kuneš 43, 54, 106, 108, 113
 Souček, Alan 406
 Souček, Evžen 406
 Soukup, František 77, 83, 98, 101, 193,
 194, 211, 216, 365, 412
 Sova, E. 253
 Spina, Franz 242, 252, 256, 285, 318, 439
 Srba, redaktor 99
 Srdínko, Otakar 39, 135, 136, 140
 Stachiewicz 450
 Stambolijski 123
 Staněk, František 43, 62, 72, 78, 81, 86,
 88–91, 99, 100, 108, 128, 129, 130, 132,
 134–136, 139–145, 154, 166, 214, 223,
 306, 606
 Staněk, Tomáš 615, 830
 Stano, Julius 417
 Stašek, Bohumil 136, 189, 265, 271, 296,
 340, 419, 420, 423, 523, 768, 794, 856
 Stěpan 72
 Stěpanová 72
 Stieber, V. 253
 Stivín, Josef 106, 256, 258, 266
 Stocký, Jan 141, 142, 154, 229, 482
 Stolypin, Pjotr 61
 Stoupal, Viktor 106, 108, 128, 141, 154,
 156, 172, 192, 201, 204, 206, 214, 223,
 273, 326, 339, 347, 378, 530, 606, 611–
 614, 630, 634, 640, 688, 789, 850
 Straka, Josef 154
 Stránský, Adolf 77
 Stránský, Jaroslav 143, 156, 161, 170, 214,
 216, 266, 297, 761, 766, 767, 776, 779
 Stránský, Karel 595
 Strachwitz 463
 Stross, Otto 406
 Stříbrný, Jiří 83, 101, 120, 133, 137, 141,
 157, 161, 165, 170, 175, 177, 200, 226,
 240, 311, 340, 360, 378, 419, 420, 423,
 455, 541, 544, 548, 616–620, 660, 674,
 675, 767, 789, 819, 821, 849
 Stuckart, Wilhelm 431, 440

Stürgh, Karl 72
 Sůhrada 39
 Suchan 560
 Suchomel, František 648
 Suchý, Oldřich 166, 225, 232, 261, 343,
 345, 377, 378, 438, 463, 464, 472, 609,
 622, 623, 626, 652, 668, 770, 803, 806
 Suk, Ivan 650
 Svoboda, Bohuš 51, 54, 57
 Svoboda, František 496
 Svoboda, Jaroslav 637, 638
 Svoboda, Karel 100, 668
 Svoboda, Svatopluk 530, 531
 Svoboda, Vilém 856
 Svobodová, soudní zapisovatelka 737
 Svobodová, Jiřina 475, 489, 510–513, 524
 Svobodová, Růžena 95, 672, 834
 Svozil, Josef 44, 99
 Syrový, Jan 31, 193, 267, 319–321, 329,
 334, 336, 347, 348, 350–357, 359, 366,
 370–372, 377, 379, 399, 400, 412, 414,
 415, 421, 422, 429, 433, 434, 437, 440,
 442, 444, 500, 540, 545, 546, 561, 598,
 599, 601, 608, 631, 638, 642, 648, 650,
 655, 657–660, 663, 665–667, 670, 671,
 673, 676–680, 684, 690–693, 695–697,
 701–703, 707, 708, 711–713, 717, 725,
 728, 732, 735–739, 741–756, 758–760,
 762, 783, 791–794, 796, 797, 799, 805–
 808, 818, 819, 832, 834, 849, 863
 Sysel, Vladislav 822, 823
 Šádek, Vlastimil 357, 359, 388, 421, 601,
 679, 680
 Šalda, František Xaver 39, 215, 232
 Šámal, Josef 350, 853, 856
 Šámal, Přemysl 79, 86, 96, 127, 128, 142,
 143, 181, 182, 188, 198, 220, 251, 256,
 276, 281, 462, 463, 485, 697, 700
 Šanda, Jaroslav 468
 Šapošnikov 534, 555
 Šebek, Václav 827
 Šebesta, František 74
 Šebesta, Josef 722
 Šebesta, Ladislav 476, 486, 563
 Šejhar, Theodor 530, 585
 Šerl, František 74, 85
 Ševčík, starosta 560
 Ševčík, Josef 626
 Šilhan, František 833
 Šiman 240
 Šimek, Rudolf Gustav 31, 82, 113, 251
 Šimon, malíř 95
 Šimonek, Jan 156, 486, 550
 Šindelář, J. 588, 723
 Škarvan, K. 785
 Škramovský, Jan 343, 482
 Šlechta, Velen 838
 Šmeral, Bohumír 77, 78, 81, 91, 92, 167,
 186, 377
 Šmíd, Jan 837, 838
 Šolochov, Michail 815
 Špačková, manželka vězně 563
 Špimer, Josef 80
 Šrámek, Jan 120, 127, 132, 136, 175, 177,
 179, 185, 186, 189–191, 194–196, 212,
 214, 215, 218, 226, 228, 231, 271, 278,
 285, 329, 338, 339, 458, 509, 523, 545,
 571, 574, 627, 645
 Šrámek, Karel 827
 Šrobár, Vavro 62, 88, 90, 91, 97, 101, 134,
 183, 204, 270, 809
 Štefánek, Anton 62, 90, 131, 141
 Štefánik, Milan Rastislav 104, 203, 270,
 510, 541
 Štemberk 44–46
 Šťastný, Alfons 20, 21, 33, 38, 39, 42, 49,
 172, 262
 Šťastný, Karel 721
 Štědrý, Vladimír 856
 Štěpánek, dr. 496
 Štěpánek, Milan 834
 Štěpánek, Zdeněk 322
 Štětka, František 80, 454
 Štětka, Josef 85
 Štrup, Karel 785
 Šturc, Václav 177, 200
 Šupich, Josef 715
 Šůsová, Vlasta 462, 783
 Šustr, duchovní 55
 Šváb, Karel 768, 807
 Švarc, Bohumil 229, 593, 722
 Švarcová, Barbora 454
 Švec, Vojtěch 478, 479
 Švehla, Antonín 21, 38, 39, 42–44,
 46–49, 51–53, 58–61, 66, 69, 72, 73,
 77–79, 81–84, 86, 87, 90–92, 94,
 97–101, 104–113, 115–125, 128–132,
 134–139, 141–146, 155, 168, 170, 171,
 173–179, 182, 183, 185, 187, 190, 192,
 197, 198, 202, 205, 207, 209, 213,

- 215–220, 224, 226, 228, 232, 237, 241, 243, 251, 256, 258, 262, 263, 267–270, 272, 277, 278, 300, 305, 306, 308, 323, 330, 334, 336, 340, 348, 355, 365, 373, 389, 423, 446, 451, 457, 464, 477, 483, 491, 492, 515, 537, 538, 541, 542, 580, 632, 633, 640, 649, 650, 670, 709, 720, 779–781, 806, 859
- Švehla, Antonín st. 38
- Švehla, Stanislav 46, 425
- Švehlová, Bohumila 844
- Švehlová-Černá, Helena 115, 348, 602, 857
- Švejk, poslanec 54, 62
- Švígler, Jan 496
- Tajovský, Vít Bohumil 833
- Talášek, major 496
- Taub, Siegfried 165, 268
- Tausik, Heřman 291
- Tayerle, Rudolf 488
- Tecz, Josef 462
- Teplanský, Pavol 166, 332, 340, 358, 359, 411, 415
- Tesař, Jan 248, 793
- Thierack, Otto 499, 500, 505, 506, 522–524, 586, 602, 674
- Thun, Franz de Paula Antonín 84
- Tigrid, Pavel 786
- Tiso, Jozef 15, 157, 165, 194, 203, 206–208, 210, 332, 333, 353, 358, 359, 380, 388, 412–417, 456, 518, 766, 777, 778
- Tiso, Štefan 832
- Thlusty, Václav 827
- Tobiášek 616
- Tobolka, Zdeněk 21, 81, 83
- Todorov, Kosta 123
- Topol, František 322, 525, 529, 832, 839–841
- Topol, Václav 839
- Torn, Čeněk 356, 474, 480, 485, 626, 806, 857
- Tornová, Marcela 599, 800
- Traub, Hugo 20
- Trauttmansdorff, hrabě 245
- Trnka, Matěj 165
- Tržický, František 635, 644, 781, 832
- Tóth-Paulíny, J. 331
- Trapl, Karel 143, 222
- Trochta, Štěpán 833
- Truhlář, starosta Sokola 496
- Třebízský, Václav Beneš 815
- Tschirsky, vyslanec 82
- Tučný, Alois 214, 252
- Tuka, Vojtěch (Béla) 139, 205, 226, 254, 373, 380, 413
- Tumlířová, Marie 166
- Turanec, Jozef 832
- Tusar, Vlastimil 83, 97, 119, 120
- Tvarůžek, Ladislav 39, 79, 82
- Tyršová, Renata 95
- Ubelaker 496
- Udržal, František 54, 59, 62, 72, 81, 82, 88, 91, 104, 106, 127, 128, 130–137, 139, 140, 142–145, 154, 168, 179, 181, 189, 215, 252, 302, 580, 599, 780
- Uhlík, František 483
- Uhlíř, Dušan 117, 129, 850
- Úprka, František 50
- Urban, Otakar 648
- Ursíny, Ján 203, 326, 332, 411, 575, 624, 704, 711, 766, 810, 826, 835
- Urválek, Josef 648, 673, 683, 768
- Vaca, Jan 43, 62
- Vachek, Emil 815
- Vajtauer, Emanuel 776
- Vančo, Miloš 358, 359
- Vaněk, dr. 482
- Vaněk, Čeněk 80
- Vaněk, František 74, 85
- Vávra, redaktor 666
- Vavruša, Josef 821
- Veigl, okresní důvěrník 45
- Velen, vězeň 535
- Vesel, Milan 832
- Veselý, František 487
- Veselý, Jindřich 768
- Veselý, Václav 648
- Vicovský, Vladimír 668
- Viest, Rudolf 509
- Vignati, Jan 496
- Vilinskij, Valerij 461, 494, 724
- Vinš, Václav 599
- Viškovský, Karel 39, 69, 81, 82, 114, 129, 130, 135, 136, 140, 141, 142, 144
- Vlček, František 827
- Vlkov, Georgi 157
- Vobořil, Miloslav 827
- Vodička, František 638
- Vodička, Rudolf 409
- Vojtechovskij, Sergej 297

Vojna, J. V. 85
 Vojštaššák, Ján 833
 Volksbrun, Sergej 772
 Volksbrunnová, Elena 772
 Volmanová (Hybšová), Anna 452, 507,
 508, 511
 Volný, Václav 783
 Vološin, Augustin 358, 359, 375, 410
 Vonášek, Štěpán 476, 725, 788
 Vondráček, Bohumil 172
 Vorel, František 603, 633, 648, 709
 Votruba, F. 90
 Voženílek, mlynář 564
 Voženílek, Jan 803
 Vraný, Josef 25, 39, 52, 54, 87, 95, 96,
 105, 106, 126–129, 132–134, 136, 139,
 141–144, 156–158, 167, 182, 183, 187–
 189, 192, 196, 198–200, 202–204, 206,
 207, 212, 213, 215, 216, 219–222, 261,
 262, 264, 265, 322, 348, 539, 582, 606,
 607, 612, 630, 634, 640, 650, 666, 691,
 701, 726, 780
 Vrbenský, Bohuslav 105, 664, 687, 840
 Vrtílek, Stanislav 595, 648, 671, 673,
 696, 708, 734
 Vystyda, Jaroslav 85
 Vystyda, Miloš 85
 Wagner, Karel 484
 Wahl, Veleslav 498, 499
 Waldmüller, Lorenz 717
 Weinmann 560
 Werner, František 674
 Werner, Karel 776
 Westfal, Fra Jan 578, 579
 Wiedermann, Ladislav 97, 172
 Wierzbiański 449, 451, 452
 Wilk, F. J. 854
 Witos 446–448, 452, 635, 700, 854
 Wohanka, Josef 83
 Wöhlke, justiční tajemník 506
 Yarrow, Bernard 852
 Zadina, Josef 114, 141, 168, 181, 189, 214,
 253, 267, 284, 296, 310, 326, 464, 668
 Zadinová, Jarmila 481
 Zahálka 45–47
 Zahradníček, Jan 827
 Zahradník, Břetislav 462, 783
 Zahradník, Isidor 39, 60, 89, 98
 Zahradník, Václav 717
 Zajíc, ing. 557, 558
 Zajiček, Erwin 253
 Zajiček, řezník 24
 Zander, Hermann 785
 Zápotocký, Antonín 280, 373, 377, 770,
 829, 840, 841
 Zaťko, Peter 332
 Zázvorka, Antonín 40, 54, 57, 60
 Zázvorka, J. 728
 Zdeněk, Jan 788
 Zedwitz, Jiří 449
 Zelenka, Antonín 488
 Zeman, Adolf 784
 Zeman, Josef (soudce) 648, 729, 734,
 736, 742, 751, 768
 Zeman, Josef (agrárník) 783, 803, 804
 Zemek, Jakub A. 818, 819, 824, 825, 849
 Zenkl, Petr 253, 409, 410, 627–629, 779
 Zezulák, ředitel 496
 Zich, Emil 715
 Zíka, František 43
 Zíka, Oldřich 343
 Zieglerová, Marie 73
 Zela, Stanislav 833
 Znojemský, Vladimír 449
 Zoglmann, Siegfried 366, 401, 451
 Zoufalý, Otto 838
 Zvoniček, František 165
 Zvrškovec, Ján 368, 415
 Žďárský, Josef 41, 43, 49, 79, 109
 Žejdl 167
 Žilka, Jindřich 107, 113, 141, 174, 220,
 225, 237, 263, 265, 279, 280, 290, 291,
 294, 303, 309–311, 326, 327, 340, 341,
 423, 425, 469, 525, 606, 634, 640, 666,
 668, 681, 758, 783, 789
 Žilka, Jindřich ml. 164
 Žilková, Libuše 599, 652, 693, 704, 788,
 800, 808, 846
 Žitný, Jindřich 674
 Žižka, Jan 309, 319, 433

Seznam zkratk

AKPR	Archiv Kanceláře prezidenta republiky
ANM	Archiv Národního muzea
AÚTGM	Archiv Ústavu TGM
ČČH	Český časopis historický
NA	Národní archiv
PSP	Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
SdP	Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)

Ediční poznámka

Odkazy na dokumenty v archivech jsou podle stavu manipulace a značení z dob, kdy v nich autor bádá. V případech, kdy nastaly změny zásadnější povahy, se autor snažil po konzultaci s archiváři doplnit nové označení, aby případní další badatelé měli snadný a rychlý přístup k příslušným pramenům.

V přímých citacích jsme se snažili zachovávat dobový gramatický úzus, včetně malých a velkých písmen i interpunkce. Tam ovšem, kde byly v tomto směru již v citovaných originálech zjevné nedostatky a překlady, jsme v zájmu lepší čtivosti do textu zasahovali.

V celé práci je uváděn pojem „agrární strana“ a „agrárníci“, a to i přesto, že tyto termíny plně neodpovídají prvorepublikové realitě, kdy byly jejich samotnými aktéry zavrženy. Nicméně ani oficiálně zkrácená označení „republikánská strana“ či „republikáni“ se nevžila: mezi lidmi, v publicistice i v dějepisectví byla a je nazývána tato strana „agrární stranou“, její členové pak „agrárníky“.

Dokumenty a fotografie z Národního archivu byly použity z fondů Rudolf Beran, Národní soud, centrální kartotéka.

Obsah

Úvod	9
Prolog I.	13
Prolog II.	15
I. Zrození politika v habsburské monarchii	19
1.1 Agrární politické hnutí v českých zemích.	19
1.2 Jihočeská léta Rudolfa Berana	22
1.3 Odchod do Prahy.	34
1.4 Agrárníkem	40
1.5 Stoupenec Antonína Švehly	58
1.6. Konec starých časů	61
II. Ve Velké válce	71
2.1 Budějovická anabáze	72
2.2 Nenápadný aktivismus	76
2.3 Změna agrárního postoje.	86
2.4 V protirakouském táboře.	91
III. První republika:	
Tajemník, poslanec a předseda agrární strany	103
3.1 Generálním tajemníkem agrární strany.	103
3.2 Poslancem Národního shromáždění	117
3.3 Parlamentní volby 1935	155
3.4 Předsedou agrární strany.	170
3.5 Prezidentská volba 1935: agrárníci versus Beneš.	175
3.6 Těžká doba pošvehlovská	219
3.7 Projevy v lednu 1938	252
3.8 Schůzky s diplomatem Eisenlohrem	278
3.9 Rok Mnichova.	293

IV. Druhá republika:	
Na vrcholu moci a odpovědnosti	326
4.1 Od sebevědomí k chaosu	326
4.2 Ministerským předsedou Česko-Slovenska	355
4.3 Hledání cesty menšího zla	363
4.4 „Malá ČSR, ale naše?“	389
4.5 „Rudolfe, hlavu vzhůru...“	419
V. Protektorát Čechy a Morava:	
Nepřítel Říše	149
5.1 V protektorátní vládě	429
5.2 Polská varianta	445
5.3 V odboji	453
5.4 Ve vazbě	486
5.5 Lidový soud v Berlíně	505
5.6 Ve vězení	525
5.7 Otázky a odpovědi, Beran versus K. H. Frank	534
5.8 V konfinaci	551
VI. Třetí republika:	
Demokraté bez demokracie	569
6.1 „Kolaboranti“ z vůle exilu	570
6.2 Majetkové poměry	576
6.3 Výsledky	597
6.4 Parlamentní volby 1946	621
6.5 Obžaloba	633
6.6 Národní soud v Praze	645
6.7 Ohlasy veřejnosti	712
6.8 Rozsudek	728
6.9 Byl Rudolf Beran vinen?	762
6.10 Vězněm Národní fronty	794
VII. V komunistickém Československu	809
7.1 Stalinská epocha	809
7.2 Věznice Leopoldov	829
7.3 Případ Marie Beranové	843
7.4 Rudolf Beran – vlastenec, či vlastizrádce?	847
Závěr	861
Epilog	863
Soupis pramenů a literatury	866
Rejstřík	884
Seznam zkratk	900
Ediční poznámka	901

Jaroslav Rokoský

RUDOLF BERAN

A JEHO DOBA

**Vzestup a pád
agrární strany**

Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner. Vydalo v roce 2011 nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., (Praha 3, Víta Nejedlého 15; e-mail: info@ivysehrad.cz; www.ivysehrad.cz) jako svou 984. publikaci a Ústav pro studium totalitních režimů (Praha 3, Siwiewcova 2; e-mail: info@ustrcr.cz; www.ustrcr.cz). Odborní recenzenti: prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc., doc. PhDr. Josef Harna, CSc. a prof. PhDr. Dušan Uhlíř, CSc. Redakčně zpracoval David Svoboda. Odpovědný redaktor Filip Outrata. Vydání první. AA 79. Stran 912. Vytiskla tiskárna Ekon, družstvo, Jihlava. Doporučená cena 658 Kč

ISBN 978-80-7429-067-1 (Vyšehrad, spol. s r. o.)

ISBN 978-80-87211-47-2 (Ústav pro studium totalitních režimů)